

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2012–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martin Smetana

Komparace izraelského a palestinského politického násilí

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2012-2015

BACHELOR THESIS

Martin Smetana

Comparison of Israeli and Palestinian political violence

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Martin Smetana

Poděkování

Rád bych poděkoval doc. Ing. Štefanovi Danicsovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá komparací izraelského a palestinského politického násilí. Práce analyzuje ideová východiska a organizace obou stran konfliktu. Zajímá se tedy o sionismus, judaistický fundamentalismus, palestinský nacionalismus a islámský fundamentalismus. Dále analyzuje a popisuje vybrané projevy politického násilí. Závěr práce analyzované data komparuje a nastiňuje další kritéria pro komparaci z jiné perspektivy.

Klíčová slova

Fatah, Guš Emunin, Hamás, Irgun, Kach, Lechi, náboženský fundamentalismus, Organizace pro osvobození Palestiny, palestinský nacionalismus, politické násilí, sionismus.

Annotation

The purpose of this bachelor's thesis was a comparison of Israeli and Palestinian political violence. The thesis analyzes the ideological origins and organizations on both sides of the conflict. Therefore it is concerned with Zionism, Judaism's fundamentalism, Palestinian nationalism and Islamic fundamentalism. Further it analyzes and describes selected manifestations of political violence. Conclusion of the work compares the analyzed data and outlines the criteria for comparison from a different perspective.

Key words

Fatah, Gush Emunin, Hamas, Irgun, Kach, Lehi, Palestine Liberation Organization, Palestinian nationalism, political violence, religious fundamentalism, Zionism.

Obsah

ÚVOD.....	8
1 IDEOVÁ VÝCHODISKA IZRAELSKÉHO NÁSILÍ A VZNIKLÉ ORGANIZACE	9
1.1 Politický sionismus.....	10
1.2 Labouristický sionismus	12
1.2.1 Obranné sbory a Hagana.....	13
1.3 Revizionistický sionismus.....	14
1.3.1 Irgun.....	16
1.3.2 Lechi.....	17
1.4 Vliv náboženství a náboženského fundamentalismu a radikalismu	18
1.4.1 Status Quo a rozpory uvnitř společnosti.....	19
1.4.2 Radikální nábožensko-pravicové směry a politické uskupení Kach.....	20
2 VYBRANÉ PROJEVY IZRAELSKÉHO POLITICKÉHO NÁSILÍ	23
2.1 Terorismus.....	23
2.1.1 Terorismus před vznikem státu Izrael	23
2.1.2 Terorismus po vzniku státu Izrael.....	25
2.2 Politické násilí, spojené s okupací.....	27
2.2.1 Osadnictví na okupovaných územích.....	28
2.2.2 Boj proti terorismu	29
3 IDEOVÁ VÝCHODISKA PALESTINSKÉHO NÁSILÍ A VZNIKLÉ ORGANIZACE	32
3.1 Palestinský nacionalismus a vzniklé organizace	34
3.1.1 Fatah.....	35
3.1.2 Organizace pro osvobození Palestiny.....	36
3.2 Vliv islámského fundamentalismu a vzniklé organizace	38
3.2.1 Organizace Hamás.....	40
4 VYBRANÉ PROJEVY PALESTINSKÉHO POLITICKÉHO NÁSILÍ.....	42
4.1 Terorismus.....	42
4.1.1 Terorismus před rokem 1967.....	42
4.1.2 Terorismus po roce 1967	44
4.2 Palestinské lidové povstání	47
4.2.1 První intifáda.....	47
4.2.2 Druhá intifáda.....	49
5 KOMPARACE VYBRANÝCH PROJEVŮ IZRAELSKO- PALESTINSKÉHO POLITICKÉHO NÁSILÍ	51
5.1 Ideová východiska násilí a nejzásadnější problémy konfliktu	51
5.2 Náboženský fundamentalismus.....	52
5.3 Terorismus.....	54
5.4 Reflexe politického násilí.....	55
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
SEZNAM ZKRATEK.....	64

ÚVOD

Toto téma bakalářské práce jsem zvolil z několika důvodů. Tím hlavním důvodem byla zajímavost dané tematiky a komplexnost, jakou v sobě izraelsko-palestinský konflikt skrývá. Terorismus je navíc velmi aktuální téma, o kterém se v poslední době vede mnoho diskuzí. Právě v izraelsko-palestinském konfliktu je možné analyzovat terorismus, který vychází z různých úrovní společnosti i z různých ideových východisek. V neposlední řadě jsem se pro toto téma rozhodl, protože problematika úzce koresponduje se zaměřením katedry bezpečnostních studií.

Cílem práce je analýza izraelského a palestinského politického násilí, a jeho komparace na základě vybraných kritérií. Dále přiblížení jednotlivých ideových směrů tohoto politického násilí a rozbor vybraných aspektů proběhlých střetů a konfliktů. Práce se nesnaží o hloubkový rozbor dlouhodobého politického násilí, ale pozornost věnuje těm konfliktům, které zásadním způsobem ovlivnily izraelsko-palestinské vztahy.

Práce je rozdělena do třech základních částí. První část práce se věnuje rozboru izraelského sionismu a palestinského nacionalismu, následně vzniklým organizacím, které se přímo násilí dopouštěly nebo měly na vývoj konfliktu zásadní vliv. Tato část práce se tudíž snaží o přiblížení ideových východisek politického násilí v tomto dlouhodobém konfliktu. Ukazuje na odlišnost dvou rozdílných nacionalismů, tj. sionistického a palestinského, včetně průniku judaismu a islámu. Je nutné rozlišovat, že na obou stranách konfliktu bylo pro vývoj ideových východisek jiné prostředí. Proto i já ve své práci k oběma stranám přistupuji odlišně. Druhá část práce rozebírá konkrétní projevy násilí a to jak ve formě terorismu, tak i další jevy, jako je okupace a její důsledky. V třetí části pracuji s analyzovanými daty v rámci komparace, dále nastiňuji další kritéria pro porovnání konfliktu z jiné perspektivy. Zaměřuji se primárně na aspekty, které mají obě strany společné. V práci se snažím používat české překlady názvů organizací, popřípadě ustálené názvy nebo zkratky. Dále je v práci používáno jak pojmu Arabové tak Palestinci s ohledem na historický kontext a lepší orientaci v rámci konfliktu. V přístupu k danému tématu jsem se snažil o co největší míru objektivitu a vyhnout se zkreslování faktů. To i z toho důvodu, že téma je v českém prostředí různě vědecky, politicky a mediálně prezentováno a interpretováno.

1 IDEOVÁ VÝCHODISKA IZRAELSKÉHO NÁSILÍ A VZNIKLÉ ORGANIZACE

Ke zrodu moderních sionistických myšlenek docházelo v průběhu 19. století. Ačkoliv kořeny sionismu, nebo-li návratu do země původu Erec Jisra'el a založení zde židovského státu mají své opodstatnění v judaismu. Toto hnutí bylo formováno primárně sekularisticky. Nejčastěji uváděný důvod zvýšeného vlivu sionismu byl rostoucí antisemitismus, ale byly to i nacionalistické tendence a touha po sebeurčení.

S určitou formou útlaku se Židé potýkali po staletí. V Evropě, převážně v křesťanském prostředí, byli Židé donuceni se stahovat do ghett. Až s nástupem osvícenství a postupnou sekularizací Evropy se Židé začínali emancipovat do všech vrstev společnosti. „*Sekularizace a liberalismus otevřely evropskou společnost Židům, jako rovným mezi rovnými. Poprvé od zničení Chrámu se otevřely školy, univerzity, státní služba, politika a různé profese pro židy jako občany. Rovnost před zákonem a vykázání náboženství do sféry soukromí znamenaly, že stát se již nepovažoval za křesťanskou instituci, nýbrž za organizaci zahrnující všechny, bez ohledu na jejich náboženskou víru či nevíru.*“¹ Paradoxně tato emancipace a odloučení se Židů od uzavřeného, převážně náboženského života, otevřela dveře nové nesnášenlivosti. Židé už totiž nebyli odloučeni od většinové společnosti a mohly se tedy projevit určité prvky odlišností. Nejznámější projevy moderního antisemitismu jsou pogromy v Rusku, rasistické teorie v Německu nebo Hilsneriáda v Československu.

V Evropě čím dál více sílil vliv nacionalismu, který mnohé židy postavil do nelehké situace. Nacionalismus se ale dostal i mezi židovské intelektuály a inspiroval je k vývoji židovské haskaly² a ožívování jazyka hebrejštiny. Otázky hledání ztracené identity inspirovaly další intelektuály, primárně už ze sekularizovaného liberalistického prostředí, k myšlenkám politického sionismu.

¹ AVINERI, Š. *Zrození moderního sionismu*. 2001. str. 14

² Ideologický směr, rozšířený mezi evropskými Židy, jeho cílem bylo přetvořit židovský kulturní a náboženský život v duchu moderních idejí, integrace do evropské společnosti, nárůst podílu sekulárního vzdělání a výuka hebrejštiny a židovských dějin

1.1 Politický sionismus

Hlavním představitelem, často označovaným za otce sionismu, byl Theodor Herzl (dále jen Herzl). Herzl byl maďarský novinář, který vyrůstal v liberálně sekularizované rodině a nebyl tedy nikdy veden ke klasické výchově v duchu judaismu. Nicméně dle jeho pozdějších kroků je velmi patrné, že na svůj židovský původ byl velmi hrdý a odmítal se smířit s antisemitistickým prostředím. Antisemitismus pocítil už v průběhu a hlavně po dokončení studia práv ve Vídni, kdy mu nebylo umožněno právníkou praxi provozovat. Práce novináře mu umožnila navštívit Paříž, kterou osobně považoval za kolébku kultury. O to víc ho zde zasáhla rozsáhlá antisemitistická kampaň s Alfredem Dreyfusem. Veřejně tento případ publikoval a také to přispělo k jeho aktivizaci v otázkách židovské státnosti.³ *„Útlak nás nutí znovu se přimknout ke starému kmeni a nenávisť okolí z nás opět dělá cizince. Tak jsme a dál zůstáváme historická solidarizující skupina – ať chceme, či nechceme. Jsme národ, nepřítel nás k tomu donutil, aniž bychom chtěli, jak už to v dějinách bývá.“*⁴

Nedlouho poté Herzl vydává své zásadní dílo *Židovský stát*, ve kterém sumarizuje svoje myšlenky na realizaci židovské domoviny. Je nutno uvést, že se ale nejednalo o myšlenky výrazně originální nebo revoluční. Už jeho předchůdci Moses Hess, Moše Leib Lilienblum nebo Leo Pinsker se těmto otázkám věnovali dokonce ve většině případů i s větší podrobností. Ve své knize Herzl neřeší otázku obyvatel, kteří na území Palestiny žijí. K této otázce se dostal až ve svém deníku. *„Budeme muset povzbudit chudé obyvatelstvo na druhé straně tím, že mu obstaráme zaměstnání v tranzitních zemích, zatímco v naší vlastní zemi je odmítáme zaměstnat... Proces vyvlastňování majetku i vystěhování chudiny musí být prováděn ohleduplně a obezřetně.“*⁵ Před vznikem Herzlovy knihy už v Palestině vznikaly četné židovské osady. První známou židovskou osadou byla Petach Tikva, založena roku 1878. Dále byly zakládány osady východoevropskými židy, kteří emigrovali před ruskými pogromy.

³ CHAPMAN, C. *Čí je země zaslíbená?*. 2003. str. 54

⁴ HERZL, T. *Židovský stát: pokus o moderní řešení židovské otázky*. 2009. str. 64

⁵ VITAL, In: CHAPMAN, C. *Čí je země zaslíbená?*. 2003. str. 57

Na politické scéně se objevovaly politické subjekty už před příchodem Herzla např. Chovevej cijen. Herzlův přínos tedy nebyl v novátorském přístupu k věci židovské otázky, ale primárně v jeho formě, jakou jí dokázal prezentovat široké veřejnosti. Ze svého postu novináře byl veřejně známý za jeho publikační činnost. To, ale hlavně svojí dravou osobnost, dokázal Herzl vložit do veřejných aktivit. Byl známý svým neústupným až bláhovým přístupem, což lze ilustrovat na snahách, komu se své myšlenky snažil prezentovat. Snažil se získat finanční podporu od Edmunda de Rothschilda, dále vyjednával se sultánem Abdulhádímem II, císařem Vilémem II, papežem a mnohými dalšími. Je nutné říct, že jednání proběhla bez větších úspěchů.⁶ Roku 1897 se stal organizátorem prvního sionistického sjezdu konaného v Basileji. Zde vznikla i světová sionistická organizace, na které byl zvolen Herzl prezidentem. Na tomto sjezdu bylo také rozhodnuto, že se snahy na přesídlení židů budou koncentrovat jen na Palestinu a ne na Argentinu, o které Herzl ve své knize také uvažoval. Posun, který tento sjezd pro sionismus měl, nejlépe charakterizuje slavný Herzlův výrok po konci sjezdu. „*Kdybych měl shrnout Basilejský kongres do jediné věty – kterou se budu střežit vyslovit veřejně –, byla by následující: V Basileji jsem založil Židovský stát. Kdybych to řekl dnes nahlas, odpověděl by mi všeobecný smích. Možná za pět let, ale určitě za padesát to bude vědět každý.*“⁷

Dalším významným představitelem politického sionismu byl Chaim Weizmann, žid ruského původu, žijící v Anglii, mimo jiné i velmi úspěšný vědec. Weizmann se velkou měrou zasadil o propagaci myšlenky židovského státu v britských kruzích. To se mu povedlo právě na základě jeho úspěšné vědecké činnosti v oblasti chemie, kdy objevy jeho výzkumu mohla Británie využít ve válce. Pracoval na ministerstvu námořnictví pod vedením Arthura Balfoura. Přímo se podílel na vzniku Balfourovy deklarace. Ačkoliv byla velmi nekonkrétní a umožňovala tedy mnohočetné výklady, znamenala velký posun v přístupu britské vlády ke vzniku židovského státu.

⁶ AVINERI, Š. *Zrození moderního sionismu*. 2001 str. 94-95

⁷ GILBERT, M. *Izrael: Dějiny*. 2002. str. 32

1.2 Labouristický sionismus

Počátky labouristického sionismu je nutno hledat v prostředí rozvíjejícího se Jišuvu. Tyto tendence se značně lišily od obecného pojetí politického sionismu, který většinu vlivu vynakládal na působení na mezinárodní scéně. Nejvýraznějším představitelem tohoto proudu byl Ben Gurion (dále jen Gurion), který na území Palestiny vstoupil na počátku 20. století. Ideologicky Gurion vycházel ze dvou principů „1, sionismus je protestem proti židovské tradici; 2, tuto revoluci nelze uskutečnit jen tak, že ji oznámíme, je třeba najít společenský subjekt, který jí uskuteční. Ben Gurion našel tento společenský subjekt v sociálnědemokratickém hnutí, které prakticky vytvářelo sociální strukturu židovské společnosti v Palestině.“⁸ Byl přesvědčen, že stěžejní je úsilí budované zdola v rámci Jišuvu a nekoncentroval všechnu pozornost na politickou scénu, na které působila sionistická organizace. Nicméně sionistickou organizaci ani nemarginalizoval, jelikož si byl vědom, že jejím politickým činitelům jsou nakloněny bohaté zahraniční zdroje, které Jišuv potřeboval.

Gurion zastával myšlenku, že k vybudování funkčního židovského státu bude potřeba transformace přicházejících Židů z diaspory, jelikož většina z nich pocházela ze středostavovské vrstvy, na které podle něj nemohl funkční stát vzniknout. Příkladem mu byli první usedlíci v Palestině, kteří po čase začali využívat levnější arabské síly. Bylo tedy nutné vybudovat stát na židovské práci. Je nutné podotknout, že i tento princip byl jedním z prvních důvodů pro spory, které vznikaly s domorodým arabským obyvatelstvem, které se nacházelo na skupovaných územích.⁹ Jelikož jim zde pak nebylo umožněno novými majiteli pracovat ani bydlet.

Labouristický směr sionismu byl nejdominantnější politickou silou ve strukturách Jišuvu. Tím pádem byl i nejdominantnějším směrem, který ovlivňoval politiku nově vzniklého státu Izrael. Z ideových kořenů labouristů se v Izraeli etablovalo levicové politické spektrum. Vznikly veskrze strany jako Mapaj, Mapam, Izraelská Strana práce a další.

⁸ AVINERI, Š. *Zrození moderního sionismu.*, 2001. str. 199

⁹ Skupování palestinské půdy bylo jedním z hlavních cílů praktického sionismu. V rámci sionistické organizace pro tyto aktivity vznikl roku 1901 speciální fond Židovský národní fond a později také Zakládací fond. Nejvýraznější osobností podporující toto úsilí byl baron James de Rothschild. Důležitost nabývání půdy už akcentoval Herzl.

1.2.1 Obranné sbory a Hagana

Otázka bezpečnosti se stávala postupem času více akcentovaným tématem. V raném období Britské mandátní správy byly největším hybatelem v tomto směru arabské nepokoje. Zde se ukázala slabina stávající dobrovolnické organizace Ha-Šomer, která nemohla svou obrannou funkci plnit v takovém rozsahu, v jakém bylo potřeba. Proto vzniká ozbrojená organizace Hagana. Organizaci spravoval Histadrut, který pro její fungování zřídil speciální fond. Stoupenci se rekrutovali jak ze struktur bývalé Ha-Šomer, tak z nových lidských zdrojů např. studentů. Jako základny sloužily převážně stávající osady. Činnost Hagany nebyla schválena britskou mandátní správou, a tak musela působit v ilegalitě.¹⁰

Organizace se v počátcích potýkala s mnohými problémy. V první řadě byl obrovský problém financování celého projektu, neméně závažným problémem byla i nejednotnost idejí. Bývalí členové Ha-Šomer zastávali nekompromisní odmítavý přístup k britské mandátní správě a usilovali o nezávislost a autonomii organizace na ostatních institucích. Oponent jim v tomto byl Gurion, který se zasazoval, aby Hagana byla pod kontrolou politických institucí. Tento směr se povedlo naplnit a organizace tedy byla vedena formálně politickým aparátem a na praktické úrovni byla rozhodovací pravomoc v rukou vojenských velitelů. V důsledku nedostatku financí organizace neměla dostatečnou početní základnu a byla nedostatečně vycvičená. Celý výcvik musel být organizovaný v provizorních podmínkách a utajení. S tím vším byl spojen i nedostatek zbraní a munice.¹¹

Nefunkčnost Hagany se projevila během dalších arabských nepokojů. Reakcí na toto bylo postoupení této organizace ze struktur Histadrutu na struktury s širším polem působnosti, tedy na Židovskou agenturu. Období 30. let bylo výrazně poznamenáno spory s revizionistickým hnutím, kde struktury Hagany hrály důležitou roli. Zvýšenou pozornost k Haganě bylo nutné vyvíjet v období arabských povstání roku 1936. Změny nastaly primárně v přístupu britské mandátní správy, která v určitých ohledech začala činnost Hagany tolerovat. Nicméně většina labouristických struktur v počátcích zastávala přístup Havlaga¹², od kterého se později ustoupilo.

¹⁰ ZOUPALNA, J. *Od jišuvu k Izraeli*. 2007. str. 117-118

¹¹ Tamtéž str. 118-119

¹² Strategický přístup, využívaný strukturami Hagany v období arabských nepokojů. Strategie byla postavená na principech pouze obranného charakteru a odmítala pořádat odvetné úder v úči Arabům.

V tomto období vznikaly i další významné oddíly v rámci Hagany. Nejvýraznějším bylo bezpochyby elitní komando Plugot Sade (Fosh), které se vyznačovalo daleko disciplinovanějším přístupem, než stávající struktury Hagany. Nicméně v rámci struktur nepůsobilo dlouho, jelikož bylo britskou mandátní správou rozpuštěno a vznikl Chel Sade. Další významnou elitní jednotkou, vzniklou se souhlasem britské správy byl Palmach, který měl pomoci britským jednotkám v druhé světové válce. Všechny tyto jednotky později sehrály důležitou roli v bojích o izraelskou nezávislost a staly se základem nově vzniklých Izraelských obranných sil.

Ačkoliv se struktury Hagany od projevů židovského terorismu vůči Arabům ve většině případů distancovaly, zpětnou revizí bylo prokázáno, že některé činy nepřímo podporovaly. Aktivně se pak podílely na teroristických činech vůči britské mandatorní správě.

1.3 Revizionistický sionismus

Revizionistické hnutí vzniklo jako reakce nesouhlasu s postupy dominantních politických struktur v rámci sionismu. Usilovalo doslova o revizi stávajících, převážně labouristicky orientovaných směrů. Revizionisté vycházeli z principu integrálního nacionalismu. Ústřední postavou a ideologem revizionismu byl Vladimír Jevgenjevič Žabotinský (dále jen Žabotinský). Stěžejním intelektuálním směrem pro Žabotinského byl nacionalismus. A to nejen židovský nacionalismus, ale i nacionalistické tendence jiných národů. Ve svých spisech dokázal ocenit i například ukrajinský nacionalismus, který byl nejčastěji spojován s antisemitismem. Paradoxně ale ve svých spisech stejnou měrou nedokázal ocenit nacionalismus arabský. Naopak se k němu staví přezíravě. Nicméně Arabům, jako jednotlivcům, hodlal zaručit rovná lidská práva. Ta se ale nevztahovala na práva národnostního určení. Pro revizionisty jsou dále charakteristické maximalistické územní nároky, které se později ustanovily, jako pojem Velký Izrael.¹³

¹³Teritoriálně tento termín čerpá z biblického vymezení izraelské země, která oproti stávající podobě zahrnovala daleko větší území. Výklady jsou ale nepřesné a tak má tento pojem mnoho výkladů, které se výrazně odlišují

Nejvyšší hodnotou měl pro něj národ a vlast. Jednotu národa v očích Žabotinského upevňuje disciplína. Na principech přísné disciplíny vzniká pod jeho vedením mládežnická organizace Bejtar.¹⁴ „*Bejtar je vystavěn na principu disciplíny, jejíž cílem je vytvořit z Bejtaru takový světový organismus, který by byl schopen na povel z centra provést ve stejném okamžiku prostřednictvím svých údů stejnou akci v každém městě a v každém státě. Podle oponentů Bejtaru tato filosofie odporuje důstojnosti člověka a vytváří z lidí stroje. Já tvrdím, že bychom se neměli stydět a měli bychom odpovědět s hrdostí: Ano, stroje...*“¹⁵

Tyto myšlenky úzce souvisí s jeho militaristickými postoji, za které byl nejčastěji opozičními mysliteli kritizován. Dále pak fascinace vůdčími elementy, kdy v jeho pojetí je nutná pevná hierarchie moci. Důležitou roli v jeho spisech má nadřazenost. Ať už je to nadřazenost ve smyslu rasovém, v tomto směru reagoval na antisemitistické spisy o rasové méněcennosti židů. Ale také nadřazenost kulturní, kdy na vrchol staví kulturu evropskou, mezi kterou řadí i sionismus a až poté kultury další. Nejčastěji ovšem kulturu arabskou popřípadě muslimskou. Z těchto myšlenek i vychází v přístupech k Británii, kdy staví sionismus jako nositele evropských hodnot do pozice ideálního spojence pro britské zájmy na území Palestiny. Vždy považoval kladný vztah k Británii jako jeden z nejdůležitějších prvků v cestě za nezávislost. A to i přes perzekuce jeho osoby ze strany britské samosprávy. Kladl velký důraz na okamžitý vznik židovského státu právě ve spolupráci s Brity. V těchto otázkách se dostával do konfrontace s majoritním labouristickým hnutím, které se zaměřovalo na postupné vytvoření socioekonomické struktury. Silný důraz na vznik státu byl podpořen evropskými antisemitistickými náladami, které Žabotinského velmi ovlivňovaly v přístupech k hledání urgentních řešení.

Revizionistický směr nikdy neměl pevně ukotvené ideové zaměření, jelikož o moc zde soupeřily různé přístupy, kdy se některé od přístupů Žabotinského značně lišily. Nejvýraznějším takovým představitelem byl Avraham Stern. Částečně pak také Menachen Begin, který se od přístupu Žabotinského postupem času odvrátil. Jednalo se primárně o otázky výpadů proti Britům, Arabům ale i Haganě. Z revizionistického

¹⁴ Mládežnická organizace v rámci revizionistického hnutí, která vznikla roku 1923. Hnutí se profilovalo jako pravicově nacionalistické. V Palestině bylo vždy úzce navázané na Irgun.

¹⁵ AVINERI, Š. *Zrození moderního sionismu*. 2001, str. 199

směru se rovněž etablovalo politické zastoupení v nově vzniklé Izraeli, jako tomu bylo u labouristického směru. Z řad členů bývalých revizionistických organizací vznikaly strany jako Cherut, Gachal, Likud a další. Revizionistický směr se tedy stal ideologickým základem pro pravicové a radikálně pravicové strany Izraele.

1.3.1 Irgun

Organizace Irgun (Ecel) vznikla jako vojenská organizace v rámci revizionistického hnutí. Její vznik byl do značné míry reakcí na nesouhlas s přístupy dominantních struktur Hagany, která podle nich dostatečně nereagovala na agresi z arabské strany. Organizace nikdy nebyla oficiálně uznána a musela fungovat v nelegálních podmínkách. Ideovým vzorem této organizace byl Žabotinský, nicméně většina jejích aktivit se udála až po jeho smrti. Celá řada činů této organizace, ale ideovým východiskům Žabotinského neodpovídala, a to primárně v přístupech k Britské správě. Irgun byla po vzniku Izraele zrušena a její příslušníci byli po vzniku Izraele začleněni do struktur Izraelských obranných sil.¹⁶ Nejvýznamnějším oficiálním velitelem Irgun byl Menachen Begin.

Aktivity Irgun se vyznačovaly daleko větší agresivitou, než tomu bylo u jednotek Hagany. Pro dosažení cílů se uchýlovali k používání teroristických metod. Jednalo se například o bombové atentáty nebo použití ozbrojené síly proti civilistům. Podobné výpady tato organizace směřovala jak proti Arabům, tak proti zástupcům britské správy. Nejznámějšími akcemi organizace je bombový atentát na hotel Krále Davida a spolu s jednotkami Lechi vyvraždění obyvatel vesnice Dejr Jasín.¹⁷ Následkem těchto a dalších akcí byla organizace označována Britskou správou za teroristickou. Mnoho významných židovských osobností, mezi které se řadil Albert Einstein, organizaci veřejně odsoudilo.¹⁸

¹⁶ IDFBLOG. *In the Beginning*. [online]. © 2012-2015 [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.idfblog.com/about-the-idf/history-of-the-idf/in-the-beginning/>

¹⁷ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. 2007. str. 87-88

¹⁸ *Albert Einstein Letter to The New York Times*. [online]. [cit. 2014-09-15]. Dostupné z: <https://archive.org/details/AlbertEinsteinLetterToTheNewYorkTimes.December41948>

1.3.2 Lechi

Lechi, (Sternův gang) ozbrojená organizace, která vznikla s cílem založení židovského státu a to formou ozbrojeného boje vůči britské mandatorní správě. Vznikla odštěpením se od organizace Irgun. Důvodem rozdělení byl postoj Irgun vůči Britům během druhé světové války, kdy se Irgun pod tlakem ze struktur Hagany, rozhodl zanechat agrese směřované proti Britské správě. Lechi kvůli svým postojům a metodám, které používala nikdy nebyla většinově přijímána a do jejich řad se hlásilo jen na desítky jedinců. Tento fakt ale nijak nezmenšuje dopady činů, které tato organizace prováděla.

Hlavním odpůrcem přístupu Irgun v období druhé světové války byl Avraham Stern, který se stal i zakladatelem této organizace. Stern se vyznačoval velmi extremistickými postoji, což lze demonstrovat například pokusem o navázání spolupráce s Itálií a nacistickým Německem pře druhou světovou válkou. „*Stern nabízel Hitlerovi výměnou za transfer německých Židů do Palestiny spojenectví v boji proti Britům. Naivně se totiž domníval, že nacistická zahraniční politika může být pragmaticky oddělená od nacistické rasové teorie. Na německé straně se však jeho výzvy neseťkaly s žádnou odezvou. Ani potom však Stern nepřestal obdivovat nacistické Německo a dokonce požádal německé diplomaty ve vichistickém Libanonu o pomoc při vzniku Židovské státu, který by byl nacionalistický a totalitní.*“¹⁹

Organizace nebyla podporována z oficiálních zdrojů a z toho důvodu se snažila financování zajistit jiným způsobem. Uchylovala se například k bankovním loupežím a jiným nelegálním činnostem. Činnost organizace ale nesměřovala jen směrem k Britům, ale i k Arabům a dokonce v některých případech byli mezi oběťmi Židé. K dosahování cílů se Lechi uchylovala k teroristickým činům například bombovým útokům, atentátům na vysoké představitele Britské správy nebo páchání násilností na civilním obyvatelstvu.

Po smrti Sterna, který byl zabit Brity v rámci potírání činů jeho organizace, se novým vůdcem Lechi stal Jicchak Šamir. Lechi byla, stejně jako Irgun po vzniku Izraele, zrušena ale i její příslušníci byli začleněni do struktur nově vzniklých Obráných sil Izraele. Lechi byla Brity označena za teroristickou, ke stejnému závěru došla

¹⁹ ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 2007. str. 57

bezpečnostní rada OSN a prozatímní izraelská vláda. Šlo o reakci na její teroristické aktivity, směřované na vysoké představitele britské správy. Na členy Lechi se ale vztahovalo působení amnestie z roku 1949, takže za žádné z činů nebyl nikdo odsouzen.

1.4 Vliv náboženství a náboženského fundamentalismu a radikalismu

V otázkách Izraele je náboženství ve specifickém postavení, ačkoliv většina ideových východisek vycházela ze sekulárního prostředí a někteří sionisté náboženství dokonce úplně odmítali. Izrael je vybudována na základech sekularizované demokracie, ale i přesto má zde náboženství, konkrétně judaismus, velký vliv. Jedná se hlavně o otázky osobního a rodinného statutu. Náboženství je jedním z témat, které na několika úrovních polarizuje společnost. Uvnitř židovské komunity jsou na prvním místě rozpory mezi sekularizovanou částí obyvatelstva a religiózně založenou, popřípadě rozpor založený na místě původu, tedy rozpor mezi Aškenazy a Sefardy. Na druhém místě jsou pak rozpory uvnitř jednotlivých, výše zmíněných komunit. Jedná se o rozdíly v přístupu k víře a do jaké míry ctí židovské náboženské právo (heb. halacha) a jakým způsobem se staví k sionismu.

Jak již bylo zmíněno, Izrael je sekularizovaný stát a tím pádem jsou zde zastoupena i další náboženství. Nejvýznamnějším je bezpochyby islám, ke kterému se hlásí přibližně jedna pětina obyvatel převážně Izraelských Arabů. V Izraeli jsou v menším počtu zastoupena i jiná náboženství např. křesťanství. Tato náboženství, ale na rozdíl od judaismu nemají na fungování státu prakticky žádný vliv. První jasně definovanou listinou mezi světským právním řádem a judaismem se nazýval status quo.

Náboženství je v Izraeli úzce spojené s politikou. Většina náboženských směrů má i svoje zastoupení ve formě politických stran. Opět jsou zde patrné znatelné rozdíly v politických tématech, na kterých se strany profilují. Nejčastějším milníkem je jejich přístup k sionismu a s tím často spojován jejich postoj k osadnické politice. Dále jsou to přístupy k Palestincům na okupovaných územích a Arabům obecně.

V rámci náboženské obce v Izraeli mají poměrně významný vliv i určité prvky judaistického fundamentalismu, které reagují na realitu světského uspořádané Izraele. Světské uspořádání se neslučuje s jejich vizí fungování státu. Tento proud se shoduje v pohledu na základní východisko, tedy přijímání doslovných výkladů základních judaistických textů. Zároveň se ale rozdělují v přístupech a hodnocení cesty, která by vedla k návratu Mesiáše a navrácení Izraele k Sionu. Hlavním dělicím prvkem je sionismus, kdy jedna část sionismus odmítá úplně a označuje ho za odklonění se od božího záměru, příkladem takového to přístupu je uskupení Neturej Karta. Ostatní přístupy sionismus přijímají jako určitý mezistupeň k dalšímu naplnění božího plánu. Sionismus je vnímán jako forma lidského přičinění. Stoupenci toho přístupu jsou hlavně mezi náboženskými osadníky v hnutí Guš Emunin. Stejně vnímají sionismus i nejextremističtější zástupci fundamentalistického přístupu, kteří jsou zastoupeni okolo strany Kach a jím podobným. Zde hrají náboženská témata spíše účelovou roli a navíc je zde silný vliv xenofobie a rasismu.

1.4.1 Status Quo a rozpory uvnitř společnosti

Status quo je pojem který se v Izraeli používá pro popis dohody mezi sekularizovanou sionistickou částí a religiózní ultraortodoxní. Dohoda vycházela primárně ze strachu charedim, kteří měli obavu o znesvěcení náboženství. Tato dohoda tedy ustavila prvky náboženství, které jsou v Izraeli zaručeny. Jedná se o ustanovení dne odpočinku na sobotu (šabat). Dále se jedná o zaručení dodržování stravování v duchu náboženských pravidel (kašrut) na půdě vládních a veřejných institucí. V poslední řadě jsou to pak ustanovení, která přisuzují jurisdikci ve věcech osobního statusu do rukou religiózních institucí a státní uznání náboženského vzdělávání (ješiva).²⁰ Tato dohoda bylo předznamenáním pro vznikající rozpory uvnitř izraelské společnosti. Též je tento pojem používán ve vztahu k náboženským místům, které mají důležitost pro vícero náboženství v Izraeli a je tedy umožněn přístup za specifických podmínek jak muslimům tak židům. Nejvíce se tento přístup uplatňuje u Chrámové hory, která je důležitým místem pro islámské i judaistické náboženství.

²⁰ČEJKA, M. *Judaismus, politika a Stát Izrael*. 2003. str. 24-25

Rozpory ve společnosti se nejčastěji profilují v otázkách povinné vojenské služby, která je v Izraeli nastavena pro muže na 3 roky a pro ženy na 2 roky. Z této povinnosti jsou vyloučeny dvě skupiny lidí. Jednou jsou izraelští Arabové a druhou ultraortodoxní studenti náboženských škol. Tato náboženská výsada samozřejmě byla terčem kritiky z řad sekularistů, který argumentovali rovností práv a povinností všech občanů Izraele. Kritika dosáhla svých úspěchů, jelikož roku 2014 byl přijat zákon, který od roku 2017 do vojenské povinnosti zahrnuje i zmiňované charedim.²¹ Nicméně tento krok rozhodně tento spor ve společnosti neuklidnil. Jelikož charedim se tomu rozhodnutí brání a pořádají státní demonstrace.

1.4.2 Radikální nábožensko-pravicové směry a politické uskupení Kach

Radikální náboženské směry jsou v Izraeli často úzce propojené s radikálně pravicovými uskupeními, které navazují na revizionistickou tradici. Hlavním důvodem jsou společné téma, na kterých participují. Společným tématem je bezpochyby nekompromisní přístup k Palestincům, nárokování si území Velkého Izraele a různé formy mesianismu, podporování a zakládání nelegálních osad na Západním břehu Jordánu a v Gaze.²² U nejradikálnějších z nich pak nekompromisní až rasistická rétorika je doprovázena i faktickými činy teroristického charakteru.

Nejmilitantnějším osadnickým hnutím je Guš Emunin, které vycházelo z principů náboženských sionistů, zastoupených stranou Mafdal, které ale transformovalo a zradikalizovalo a postupem času se proti Mafdal dokonce vyhrazovalo. Hnutí je označováno za mesianistické a fundamentalistické. Ubíralo se k praktikám zakládání nelegálních osad, které pak chtělo zpětně vládou legalizovat. Dále se pak pokoušeli o obnovení židovské populace v Hebronu. Jelikož osady, které zakládaly se nacházely v místech s majoritní populací Arabů, docházelo často ke střetům. Hnutí se i několikrát marně pokusilo o teroristické činy směřované na Palestince. Nejvýraznějším představitelem byl rabín Moše Lavinger, který byl

²¹ BLAUSTEIN, M. Kneset přijal zákon o povinné vojenské službě charedim zbožných Židů. *Eretz* [online]. ©13.3.2014 [cit. 2014-11-01]. ISSN 2336-1565. Dostupné z: <http://eretz.cz/2014/03/kneset-prijal-zakon-povinne-vojenske-civilni-sluzbe-charedim-zboznych-zidu/>

²² Izraelské osady byly z pásma Gazy roku 2005 na návrh tehdejšího premiéra Ariela Šarona evakuovány a to i přes nesouhlas osadníků. Součástí tohoto plánu byla i evakuace čtyř osad z území Západního břehu Jordánu.

trestán za podezření z vraždy Palestince. Hnutí se postupem času stávalo méně radikálním, a proto se z něj odpojily další osadnické skupiny.

Zástupcem nejradikálněji orientované militantní strany účelově čerpajících i z náboženských témat je strana Kach. Tato strana nevznikla v Izraeli ale v USA a to pod názvem Liga židovské obrany. Do Izraele se přesunula později a změnila svůj název na Kach. Strana ostře vystupovala vůči izraelským Arabům, Palestincům ale dokonce i černošským židům etiopského původu. Stejně tak ale odsuzovala sekularistický přístup a jakékoliv mírové kroky o které se někteří politikové pokoušeli. Zastávali myšlenku deportace všech izraelských Arabů na území palestinské správy, případně do jiných arabských států. Strana usilovala o teokratické směřování Izraele, které by se bezpodmínečně řídilo halachou. Organizace sama sebe označovala za ochránce židů před antisemitismem. K tomu účelu se strana uchýlovala k používání teroristických metod. Strana razila praxi teror za teror, tedy adekvátní odpovědí na arabský terorismus je terorismus židovský.

Nejvýraznějším vůdcem a zakladatelem této strany byl rabín Meir Kahane. Byl i hlavním ideologem a dle jeho jména se této ideologii říká kahánismus.²³ On sám se vyjadřoval rasisticky a to nejen vůči Arabům které označoval jako Góje, ale i proti černošům a dalším. Takto reagoval na otázku pro časopis *Jedi'ot Acharonot*: „*Nenávidím Araby, stejně jako jsem v New Yorku nenáviděl ty špinavé negry a všechny gójské parchanty, kteří už dva tisíce let upírají Božímu lidu jeho práva.*“²⁴ Pojem kahánismus se začal používat v období, kdy se Kahane dostal za stranu Kach do Knesetu. Byl jediným představitelem této strany, který se do Knesetu, kdy dostal. Jednalo se také o jediné období, kdy bylo straně Kach umožněno kandidovat. V příštích volebních obdobích bylo straně znemožněno kandidovat a to speciálním zákonem, který vznikl v reakci na rasistické a extremistické výroky které Kahane propagoval. Na Kahaneho byl spáchán atentát muslimským radikálem v USA.

Strana se po jeho smrti rozdělila na dvě frakce. Jedna si ponechala původní název Kach a druhá se pojmenovala Kahane žije. Strana Kach i její další stoupenci, kteří vyznávali tzv. kahanskou ideologii se i po smrti svého vůdce dále orientovali silně radikálně. V reakci na teroristické činy byly aktivity strany Kach v Izraeli zakázány.

²³ ČEJKA, M. *Judaismus, politika a Stát Izrael*. 2003 str. 223

²⁴ MENDEL, M. *Náboženství v boji o Palestinu*. 2000. str. 134

Po zákazu byly strany nucené operovat v ilegalitě. V rámci strany Kach působila i milice Výbor pro bezpečí na silnicích, která měla mít původně obranný charakter, se sama stala nástrojem teroru.²⁵ V USA jsou strany Kach a Kahane žije vedeny jako teroristické organizace.²⁶

Vznikly i další radikální organizace jako Židovské podsvětí (někdy nazývané také židovský underground), což byla militantní teroristická skupina napojená na Guš Emunin. Radikální nábožensky sionistická organizace Eteret Kohanim. Fundamentalistická skupina Chaj ve Kajam a další.

²⁵ MENDEL, M. *Náboženství v boji o Palestinu*. 2000. str. 231

²⁶ FBI. Terrorism in United States. [online]. [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: http://www.fbi.gov/stats-services/publications/terror_97.pdf

2 VYBRANÉ PROJEVY IZRAELSKÉHO POLITICKÉHO NÁSILÍ

2.1 Terorismus

2.1.1 Terorismus před vznikem státu Izrael

Prvopočátky vzájemných násilností mezi Židy a Araby měly charakter vzájemných střetů. Násilnosti byly motivovány každodenními problémy a strachem z měnící se situace. Židé tedy pro řešení těchto situací založili obrané sbory. K organizovanému teroru se ve většině případů uchýlovaly skupiny vzniklé později zejména organizace Irgun a Lechi. Hlavním cílem těchto činů bylo založení Židovského státu. Teroristické činy byly tedy namířeny na všechny faktory, které tomu měly bránit. Nebyli to tedy jen Arabové, ale také britští příslušníci mandatorní správy a další. Nejintenzivněji si teroristé počínali v období po druhé světové válce a před založením státu Izrael, kdy se do odporu zapojovaly i složky umírněné židovské správy v čele s Haganou. Teroristické činy měly různý charakter, například formu bombových útoků, kdy cílem byly buď konkrétní strategické cíle, zabití vybraných představitelů nebo zabití co nejvíce náhodných civilních cílů.

Útoky, kdy byla použita výbušnina, bylo odpálení trhaviny na rušném ovocném tržišti v Haifě. Tímto činem bylo zabito více než 40 lidí arabského původu a mnoho dalších zraněno²⁷ a dále pak mnoho dalších obdobných útoků na jiných místech jako Jeruzalém, Jaffa a další. Za tyto činy byla zodpovědná organizace Irgun, ale i organizace Lechi se uchýlovala k bombovým útokům. Cílem těchto útoků byla policejní stanice v Haifě. Nejvýraznějším strategickým použitím trhaviny byl bombový atentát na hotel krále Davida. Zde bylo sídlo britské mandátní správy a tento čin si vyžádal 91 obětí, mezi kterými byli Arabové, Britové, ale i židé a další. K této události se přihlásil Irgun a rozkaz k provedení činu vydal Menachen Begin.²⁸ Trhaviny také hrály

²⁷ *Terror strikes Haifa 1938*. [online]. [cit. 2014-11-02]. Dostupné z: <http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI/?action=tab&tab=browse&pub=pls>

²⁸ LAPIDOT, Y. *The bombing of the King David Hotel*. [online]. [cit. 2014-12-09]. Dostupné z: <http://www.etzel.org.il/english/ac10.htm>

důležitou úlohu v použití proti železnicím, kdy tímto způsobem chtěli omezit britské zásobování.

Další formou terorismu byly plánované atentáty. Za tuto formu boje byla ve většině případů odpovědná skupina Lechi. Prvním cílem takového to útoku se stal představitel britské správy Lord Moyne, který byl zastřelen v Káhiře roku 1944. Dalším cílem atentátu se stal člen švédské královské rodiny a mírový vyjednaváč při OSN hrabě Folke Bernadotte.²⁹ Zavražděn byl roku 1948 v Jeruzalémě, jelikož představitelé zmiňované skupiny nesouhlasili s jeho návrhem mírového uspořádání židovsko-arabského konfliktu. Rozkaz k tomu činu vydalo vedení organizace, jehož součástí byl i Jicchak Šamir. Tato skupina se také pokusila o atentát na vysokého komisaře sira Harolda Mac Michaela, který se ale nezdařil.³⁰

Jedním z nejbystálnějších činů, který se v tomto období stal je znám jako masakr vesnice Dejr Jasín, který si vyžádal více než sto lidských obětí. Jednalo se o ozbrojený útok jednotek Irgun a Lechi na arabskou vesnici ležící nedaleko Jeruzaléma. Oběťmi toho útoku ale nebyli jen muži často i vyzbrojení, ale mezi oběťmi byla řada žen, starců a dětí. *„celé rodiny, když je zmasakrovaly kulky a granátové střepiny, byly zakopávány do země, zatímco jejich domy byly vyhazovány do povětří; muži, ženy i děti byli likvidováni, hned jak vycházeli ze svých domů; jednotlivci byli odváděni stranou a stříleni. Když boj skončil, starci, ženy a děti byli naloženi na korby nákladních aut, které s nimi pak projížděly ulicemi západního Jeruzaléma, což měl být jakýsi triumfální pochod a nakonec je vyklopili v arabském východním Jeruzalémě.“*³¹ Ačkoliv se umírněné sionistické organizace v čele s židovskou agenturou a Haganou od útoku distancovaly. Bylo později prokázáno, že útok na vesnici proběhl v koordinaci právě s Haganou.³² To vše v rámci širší bojové operace Nachšon. Tento čin se stal terčem propagandy z mnoha stran. Mnozí sionisté šířili zprávu o těchto činech, aby zastrašili, naopak Arabové využívali tuto událost jako mobilizační prvek v rámci odporu sionistům. A i to zapříčinilo, že se tato událost stala jedním z důvodů palestinského exodu a tedy stál u zrodu problému palestinského uprchlictví.

²⁹ Paradoxem toho to činu byla skutečnost, že tento vlivný diplomat byl pro tuto misi vybrán z důvodu jeho úspěšné diplomatické činnosti v průběhu druhé světové války, kdy se mu podařilo zachránit řadu židovských životů z koncentračních táborů.

³⁰ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízko-východního terorismu*. 2007. str. 37, 112

³¹ MORRIS, B. In: CHAPMAN, C. *Čí je země zaslíbená*. 2003. str. 76

³² TUREČEK, B. *Nesvatá válka o Svatou zemi*. 2011. str. 72

2.1.2 Terorismus po vzniku státu Izrael

Po vzniku státu Izrael se podoba židovského terorismu výrazně proměnila. Zanikly nebo byly rozpuštěny podzemní militantní organizace typu Irgun nebo Lechi, jelikož hlavní cíl těchto organizací, tedy vznik židovského státu, byl naplněn. Nicméně terorismus, popřípadě určité formy násilí vůči Arabům, popřípadě umírněným Židům, úplně nezmizely, ale přesunuly se do jiných úrovní. Na pomyslné kraje společnosti, tedy mezi řady radikálů, popřípadě extremistů. Ti se rekrutovali z řad militantních osadníků, nábožensky motivovaných radikálů atd. Proti teroristickým činům ale zasahovala i oficiální struktura státu Izrael ve skrze své zpravodajské služby. Nutno ale zmínit že následná represe těchto činů vyvolala u některých případů kontroverze, jelikož za obdobné činy dostávali Palestinci daleko přísnější tresty. Nejrazantnější změnou poměrů, které vedly k sérii útoků a násilností, byly následky šestidenní války a zrod osadnictví. Dále pak období změny politických poměrů v Izraeli, kdy se k moci dostaly pravicové strany politického spektra, které ještě více podporovaly osadnictví a období mírových dohod se kterými radikálové nesouhlasili.

Teroristických činů, kterých se dopouštěli militantní osadníci primárně z řad hnutí Guš Emunin a její odnože Židovské podsvětí měly mnoho podob. Nejčastější formou byl útok na majetek, kdy se terčem stávaly palestinské obchody, domy, ovocné a olivové sady nebo automobily. Toto ale velmi často vedlo k eskalaci konfliktu, kdy často docházelo k použití střelných zbraní. Jejich taktikou byly i účelné provokace. „*Osadníci projíždějí arabskými vesnicemi a čtvrtěmi měst, perlustrují Palestinu, provokativně vyměřují pozemky nových sídlišť a volají slávu Erec Jisra'el. Není těžké přimět horkokrevné školáky k reakci, zpravidla v podobě házení kamenů. Často následuje střelba, jež si mezi arabskými mladíky vybírá svou daň.*“³³ Židovské podsvětí je také spojováno s útokem na univerzitu v Hebronu, kde byli zabiti čtyři studenti. Dalším nástrojem, který používali, byly bombové útoky. Cílem těchto útoků měly být náhodné palestinské cíle, jako tomu bylo například u překaženého pokusu o atentát na palestinské autobusy. Dalším jejich cílem byl pokus o bombový atentát na Chrámovou horu. Oba tyto případy včas odhalila Izraelská tajná služba Šin Bet. Ne všem útokům se ale podařilo včas zabránit, terčem bombového útoku se stali i představitelé palestinské správy konkrétně, starostové měst Nabulus Basam Šak,

³³ MENDEL, M. *Náboženství v boji o Palestinu*. 2000. str. 132

starosta města Ramallah Karim Khalaf a starosta města El Birehu, kterému se povedlo útoku vyhnout, nicméně výbušnina posléze zranila izraelského pyrotechnika, který se bombu snažil zneškodnit.³⁴

Další entitou, se kterou je spojován aktivní terorismus je strana Kach a její další mutace a sympatizanti tzv. kahanismu. S touto organizací je spojován útok na americké kulturní centrum v Jeruzalému, útok ručním granátem na jeruzalémském tržnici a další. Aktivity této organizace reagovaly na vyvíjející se mírové dohody a tím i stupňovaly svojí aktivitu. Syn vůdce organizace byl zatčen za výhružky bombovým útokem v Madridu, kde probíhala mírová konference. Terčem útoku se stalo i pařížské velvyslanectví v Tel-Avivu, jako reakce na přijetí Jásira Arafata v Paříži a další aktivity, hlavně burcování k násilnostem vůči Arabům. Sympatizantem strany Kach byl i Baruch Goldstein, který roku 1994 vstoupil do hebronské Svatyně Machpella a střelbou usmrtil 29 Palestinců a dalších 200 jich zranil. V následku tohoto útoku byl přeživšími ubit k smrti. Tento čin se později začal označovat jako Hebronský masakr.

Tragickým příkladem izraelského terorismu je i atentát na izraelského premiéra Jicchaka Rabina, který proběhl roku 1995 a to na demonstraci na podporu mírového procesu z Osla. Rabin sestupoval z řečnického stolku, následně byl zastřelen radikálem Jigalem Amirem. Ten byl bez odporu zatčen a v rámci výslechu vypověděl, že se jednalo o čin, který byl podle něj plně v souladu s halachou, jelikož Rabin podle něj byl, kvůli mírové iniciativě v palestinsko-izraelském konfliktu, zrádcem Židů. Jednalo se tedy o nábožensky motivovaný čin a v následném šetření této události vyšlo najevo, že některými rabíny z nábožensko-sionistického uskupení Rady židovských osad byl Rabin titulován nejzávažnějšími halachistickými obviněními rodef a moser. V rámci dezinterpretace židovského práva pak bylo povinností každého žida takového člověka zabít, Amir později vypověděl, že se těmito výklady nechal inspirovat. Tento atentát byl vyvrcholením dlouhodobé delegitimační kampaně proti Rabinově osobě, která byla vedena jak z řad radikálních náboženských sionistů, tak i politické pravice.³⁵

³⁴ *Encyklopedie Světový terorismus od starověku až po útok na USA*. 2001. Str. 309

³⁵ Tamtéž str. 246

2.2 Politické násilí, spojené s okupací

K okupaci území západního břehu Jordánu, včetně východní části města Jeruzalém a pásma Gazy dochází od konce vítězné války v roce 1967.³⁶ Fakt okupace je jedním z nejkritizovanějších přístupů vůči Palestincům a to jak z řady mnoha evropských i mimo evropských států tak i nadnárodních organizace jako je OSN. Ve vztahu k okupaci je nejčastěji citováno znění rezoluce č.242/1967, které vyzývá k zastavení všech stávajících bojů a odsoudilo legitimitu nabývání nového území válkou a dále vyneslo hlavní požadavky. Prvním bylo stažení izraelských jednotek z nabytého území. Rezoluce taky vybízela ke spravedlivému řešení problematiky uprchlíků. Další podmínka se vztahovala k uznání suverenity, celistvosti a politické nezávislosti všech států v regionu a odsoudila jakékoliv používání násilí nebo i hrozeb.³⁷ Znění rezoluce tedy kritizovalo i přístupy organizací a zástupců Palestinců, kteří neuznávali existenci států Izrael. Dlouhodobé kritiky se nekončící okupaci dostává taky z řad nejrůznějších mezinárodních organizací, zabývajících se lidskými právy a to i zevnitř samotné Izraele.

Přímé projevy okupace se v průběhu let výrazně proměňovaly. Nicméně po celou dobu okupace více či méně zasahovalo do života všech Palestinců, žijících na těchto územích. Jedná se o zásahy do základních svobod, zásahy do ekonomických svobod nebo problematika nerovnoměrné distribuce pitných zdrojů. V rámci okupace se proměňovala forma palestinské autonomnosti, z prvopočátečního stavu, kdy byli Palestinci pod vojenskou správou až do dnešního stavu částečné autonomie.³⁸ Do toho ale silně zasahuje i politická nejednotnost Palestinců, která se projevuje v odlišných přístupech Izraele k jednotlivým okupovaným územím. Tento fakt navíc umocňuje fyzická oddělenost obou území.

Okupace bezpochyby silně posílila palestinský odpor vůči Izraeli a zvýšila podporu jak nacionalistických, tak fundamentalistických palestinských organizací. Napomohla jejich radikalizaci a přispěla tedy ke zhoršení židovsko-palestinského konfliktu. Navíc z pohledu mezinárodního práva dala Palestincům jakožto okupovaným

³⁶ Výsledkem války bylo i dobytí později navráceného Sinajského poloostrova a území později anektovaných Golanských výšin, nicméně tyto území jsou součástí jiných sporů a proto v práci nejsou zmíněny.

³⁷ OSN. Resolution 242 (1967) of 22 November 1967. [online]. [cit. 2014-09-18]. Dostupné z:<http://unispal.un.org/unispal.nsf/9a798adb322aff38525617b006d88d77d35e1f729df491c85256ee700686136?OpenDocument&Highlight=0,242>

³⁸ Disponují částečnými samosprávnými prvky, volebním systémem, policejními oddíly a dalšími prvky.

legitimní právo na to okupaci klást odpor. Právem je tedy okupace terčem mezinárodní kritiky a často neprávem je tato kritika předkládána jako projev antisemitismus.

2.2.1 Osadnictví na okupovaných územích

Osadnictví je jedním z nejzákladnějších projevů okupace. Jedná se o systematické osidlování okupovaných území. K zakládání prvních osad docházelo vzápětí po šestidenní válce na popud levicové (labouristické) vlády. Vláda toto osidlování podporovala finančními výhodami a granty, bydlení v osadách se tak pro méně majetné stávalo výrazným zlepšením životní úrovně. Prvními osadníky byli nejčastěji nově příchozí židovští přistěhovalci do Izraele, kteří se stali osadníky z pragmatických důvodů. Druhý typ osadníků byl motivován ideologicky. Tito osadníci se nejčastěji rekrutovali z řad náboženských fundamentalistů a projevovali se velmi radikálně. Viděli osadnictví jako formu naplňování boží vůle. Tento typ osad vznikl velmi často nelegálně³⁹ bez vědomí Izraelské vlády a je spojován s organizacemi jako Guš Emunin, Kach a další. K největšímu nárůstu osadnictví docházelo v období pravicové (revizionistické) vlády v čele se stranou Likud.⁴⁰ Počet osad a osadníků v nich žijících se stále zvyšuje. Výjimkou tohoto trendu byly pokusy o rušení osad, ve většině případů se jednalo o ideologické osady, které vznikaly bez podpory Izraele a dále pak úplné stažení osad z Gazy.

Osady jsou nejčastěji stavěny na strategicky výhodných místech a to jak z vojenského pohledu, tak se hlavně jednalo o místa s dobrým přístupem k vodním zdrojům.⁴¹ Osady jsou navíc propojeny soustavou silnic, které Palestinci nemohou používat vůbec nebo jen velmi omezeně. Mnoho osad vzniklo na území, které bylo Palestincům vyvlastněno. Osadnictví výrazně mění demografii těchto území, před šestidenní válkou byla židovská populace na těchto území takřka nulová, následkem osadnické politiky na okupovaných územích žije přes 300 tisíc osadníků. Ve specifickém postavení je pak nárůst židovské populace v anektovaném východním

³⁹ Jedná se o pohled izraelského práva. Z mezinárodního pohledu jsou nelegální všechny osady.

⁴⁰ ČEJKA, M. *Judaismus, politika a Stát Izrael*. 2003 str. 254

⁴¹ Vodní zdroje jsou v těchto územích velmi důležité, jelikož vody je zde obecně nedostatek. Statistiky, uváděné organizací btselem, ale ukazují značnou nerovnoměrnost v rozdělování vodních zdrojů mezi Palestince a Židy. Průměrná spotřeba pitné vody Židů je mnohonásobně větší i přes fakt, že větší zásoba vody leží na okupovaných územích a ne na území Izraele.

Jeruzalémě a v jeho nejbližším okolí. Zde se populace přistěhovalých Židů zvýšila o 190 tisíc.⁴² Osadnictví je z pohledu mezinárodního práva nelegální aktem okupace. Odporuje čtvrté ženevské konvenci z roku 1949. Jmenovitě odporuje ČL. 49, který mimo jiné zmiňuje: „*Okupační mocnost nemůže deportovat nebo přesunout část svého vlastního obyvatelstva do území jí obsazeného.*“⁴³ Dále odporuje haagské konvenci z roku 1907. Jmenovitě článkům 46, který zakazuje konfiskaci majetku na okupovaných územích a článku 52, který umožňuje zabor území pro vojenské účely za náhradu, ale zároveň zakazuje dělat na okupovaných územích změny v neprospěch okupujících. Osadnictví je také terčem dlouhodobé kritiky OSN.

2.2.2 Boj proti terorismu

Boj proti terorismu, případně preventivní postupy vůči potencionálním teroristům jsou pojmy s okupací úzce spojené.⁴⁴ Na těchto postupech se v největší míře podílejí speciální složky obraných izraelských sil ve spolupráci s vojenským zpravodajstvím Aman. Dále kontrarozvědka Šinbet (Šabak). Působnost výše zmíněných se zaměřovala na území Izraele a okupovaná území, kdežto mezinárodní přesah terorismu měla na starost rozvědka Mossad. V rámci boje proti terorismu výše zmíněné organizace využívají mnoho metod jak informačního, represivního nebo ekonomického charakteru.

Nejvíce úsilí je vydáváno k tomu, aby bylo možné teroristickým činům předcházet. K tomuto jsou využíváni informátoři a skrytí agenti. Informátoři jsou verbováni z Palestinského obyvatelstva, kdy je jim za informace vyplacena odměna nebo poskytnuta jiná forma výhody. Dochází ale i k situacím, kdy tajné složky využívají silnější pozice a informátory získávají vydíráním. Jako nátlakové metody využívají hrozbu vězením, neposkytnutí lepší zdravotní péče a další. Ze všech informátorů se ale v očích Palestinců stávají kolaboranti a stávají se pak obětí msty.⁴⁵

⁴² BTSELEM. *Statistics on Settlements and Settler Population*. [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.btselem.org/settlements/statistics>

⁴³ Červený kříž. *Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů*. [online]. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: http://www.cervenykriz.eu/cz/nsmhp/Zenevske_umluvy_a_dodatkov_e_protokoly.pdf

⁴⁴ Izrael zasahoval proti palestinskému terorismu i před obdobím okupace. Jednalo se hlavně o potlačení pronikání fedajínů z pásma Gazy.

⁴⁵ TUREČEK, B. *Nesvatá válka o Svatou zemi*. 2011. str. 115

Represivní forma boje se zaměřuje na eliminaci jednotlivých důležitých cílů v rámci teroristických buněk a na tzv. odvetné údery.⁴⁶ K odstraňování postav teroristického podsvětí docházelo jak na území Izraele, tak i po celém světě. Tyto činy se ale neobešly bez pochybení, kdy byl nesprávně vyhodnocen cíl a byl tak zabit nevinný člověk a také jinak sporných událostí, jelikož se tak dělo bez řádného soudního procesu.⁴⁷ Odvetné údery jsou nejčastěji podrobovány ostré kritice jak organizací pro lidská práva tak ostatních mezinárodních organizací kvůli své nepřiměřenosti. Obětí těchto útoků se stávají často civilisté. V mnoha případech počet mrtvých civilistů silně převyšuje počet mrtvých teroristů. Izraelští představitelé úmrtí civilistů nepopírají, ale odmítají, že tak činí záměrně a naopak vinu přenášejí na teroristické organizace, které dle jejich vyjádření záměrně využívají civilní obyvatelstvo jako štít. V největší míře k tomuto docházelo v období Intifád (více str. 47) a při sérii zásahů v Gaze. Zásahy v Gaze v roce 2008, zvané také jako operace Lité olovo, byly vyšetřovány komisí OSN a shledány jako válečné zločiny jak ze strany Hamásu, tak ze strany Izraele. Izrael byla kritizována právě za vysoký počet civilních obětí, ale také za použití bomb s bílým fosforem. Obdobné kritice Izrael čelí za podobný postup při operacích v roce 2014.

Spornou stránkou protiteroristického boje je i forma kolektivních trestů za páchaný terorismus. Nejčastějším postupem vůči dopadeným teroristům je úplná demolice jejich obydlí. Paradoxně na těchto územích tuto praktiku používali už Britové v rámci mandatorní správy a to vůči židovskému i arabskému terorismu.⁴⁸ Problematika demolic je ale komplexnější, jelikož cílem této aktivity se dle izraelské organizace proti demolicím domů ve většině případů nestávají jen teroristé, ale jedná se o výsledky operací izraelských ozbrojených sil. Obětí demolice svého obydlí se tak staly desítky tisíc Palestinců.⁴⁹

⁴⁶ Tento pojem je na izraelské politické scéně často používán. Jedná se o bombové nebo raketové útoky na sídla palestinských teroristů. V reakci na teroristické činy páchané v Izraeli na civilistech nebo na okupovaných územích na izraelské vojáky.

⁴⁷ Cílem těchto likvidací se v prvopočátcích stávali i členové nacionalistických buněk jako LFPOP v rámci operací jako Boží hněv a další. Později se tento postup používal zejména vůči vůdcům Hamásu. Během těchto zásahů ale zahynulo i mnoho civilistů, popřípadě členů rodiny obviněných, protože zásahy byly vedeny nejčastěji raketami.

⁴⁸ ČEJKA, M. *Izraelci se učili od Britů*. [online]. © 30.7.2014 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://blizky-vychod.blogspot.cz/2014/07/izraelci-se-ucili-od-britu.html>

⁴⁹ ICAHD. *Analysis*. [online]. [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://icahd.org/node/458>

Jako formu kolektivního trestu lze chápat i vybudování separační bariery. V první fázi se jednalo o separaci pásma Gazy a později došlo i k separaci západního břehu Jordánu. Cílem toho kroku bylo hlavně zamezení možných infiltrací palestinskými teroristy. Bariera ale silně ovlivnila i život civilního obyvatelstva a to hlavně z toho důvodu, že nerespektovala provizorní hranice, určené po konci šesti denní války. K Izraeli tak byla zdí připojena řada židovských osad, ale i některé palestinské obce. Došlo tedy k situacím, kdy bariera přímo rozdělila palestinské pozemky nebo oddělila pozemky od vodních zdrojů.⁵⁰ Bariera je navíc pro Palestince bez speciálních pracovních nebo náboženských⁵¹ povolení bez výjimek neprůchodná. I v případě povolení pak dotyčné čeká dlouhá procedura osobních prohlídek a to při každém průchodu barierou. Separační bariera byla mezinárodním soudním dvorem shledána jako nelegální akt, který způsobuje Palestincům vážné sociální a ekonomické problémy, a vyzval k jejímu stržení a k následným reparacím.⁵²

⁵⁰ ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 2007. str. 239-240

⁵¹ Tyto povolení se v největší míře týkají přístupu do města Jeruzalém, kde je mnoho Palestinců z okolních měst zaměstnaných nebo jim je umožněno využití náboženských míst.

⁵² Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory. [online]. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?pr=71&code=mwp&p1=3&p2=4&p3=6>

3 IDEOVÁ VÝCHODISKA PALESTINSKÉHO NÁSILÍ A VZNIKLÉ ORGANIZACE

Vymezení ideových směrů Palestinců naráží na problematiku na několika úrovních. Samotný pojem Palestina a s ním spojené označení Palestinci byl používán v různých interpretacích, kdy tento pojem zastupoval jak Židy, tak Araby. Označení, které je charakteristické dnes, tedy pro Palestinské Araby se více méně utvářelo až v reakcích na různé vnější vlivy. Nejvýraznějším formujícím prvkem palestinského uvědomění byl střet se sionismem, různé přístupy od okolních arabských zemí a ideje panarabismus a nemalý vliv měla i Velká Británie jako stát, spravující palestinské území po první světové válce. Dále pak evropské země, USA, SSSR, které nějakým způsobem i nepřímo do dění v těchto místech zasahovali.

Prvopočátky sionismu ve formě prvních alejí Židů na území Palestiny, tamní žijící arabské obyvatelstvo nevnímalo jako problém, ba právě naopak v mnoha případech ho vítalo. Palestinci viděli v přistěhovalectví Židů nové příležitosti spolupráce.⁵³ Společné soužití těchto etnik bez větších problémů probíhalo stovky let i proto neviděli v Židech velkou hrozbu. Tento přístup se ale postupem času měnil a s přibývajícím alejemi i sílil hlas, který před nárůstem imigrace varoval. Tento fakt podpořil i problém skupování půdy⁵⁴ a v přezíravých přístupech, tyto přístupy se dají charakterizovat heslem „*Země bez lidí pro lidi bez země*“⁵⁵. S takovými přístupy se samozřejmě většinové Arabské obyvatelstvo jen těžko mohlo ztotožnit. Tyto formy přehlížení a určité formy despektu byli živnou půdou pro charismatické vůdce, kteří se začali z řad Arabů rekrutovat a vůči Židům začali vystupovat. V některých případech dokonce začali přebírat antisemitistická hesla z Evropy. Určité formy odporu vůči sionismu měli měnící se podobu. Projevovaly se v arabských nepokojích, které se postupem času transformovaly do série válek. Války byly vedeny na úrovni státu Izraele a okolních arabských států. V poslední řadě se jednalo o lidská povstání zvané intifáda, která směřovala jen z řad Palestinců a nezapojovaly se do něj okolní arabské státy.

⁵³ ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 2007. str. 28

⁵⁴ Velké množství půdy měla v držení hrstka majetných arabských rodin, které často ani na těchto územích nebydlely.

⁵⁵ Tamtéž str. 29

Významnou úlohu v této problematice zastávala Velká Británie a členské země OSN. Britská mandátní správa se vyznačovala velkou měrou pragmatismu, který se projevoval nejvíc v otázkách k přístupu k Židům a Arabům, kdy Británie podle potřeby podporovala jednu po případně druhou stranu. Přístupy Británie k Arabům zastupoval v prvopočátcích dopis Mc Mahona, tehdejšího vysokého komisaře v Egyptě, Šarifu Husajnovi. V dopise, který, krom zavázání se ochrany posvátných míst a další náležitostí, obsahuje i pasáž ve kterých se Velká Británie zavazuje podporovat nezávislost Arabů na územích „*Iráku, Sýrie, Libanonu, Jordánska, Izraele a Palestiny*“⁵⁶. Dopis byl v jasném rozporu s pozdější deklarací, vydanou Balfourem směrem k Židům. Tento přístup způsoboval mnoho problémů a nebylo možné ho dlouhodobě udržet.

Palestinci se potýkají s velkým problémem, který se skrývá v nejednotnosti idejí. Tento problém má ale mnoho příčin. Na jedné straně se jedná o různorodé působení vlivů, kdy území na kterých Palestinci žili, spadali do sféry vlivů různých zemí. V pásmu Gazy to byl Egypt, poté Izrael. Na západním břehu Jordánu to bylo Jordánsko, poté Izrael. Tento proces úzce souvisí s dynamickým vývojem střídajících se válek a mírových dohod. Palestinci se mnoha těchto válek účastnili, ale v rozhodovacích procesech na usměrňování měli ale jen velmi malý vliv.

Ale i později kdy Palestinci začali být vnímáni jako samostatný celek a nebylo na ně nahlíženo jen v obecných pohledech, jako na Araby tak se nedokázali vypořádat s roztržitostí jak cílů, tak i přístupů jakými jich chtějí dosáhnout. Jednotčím cílem pro ně bylo zničení Izraele a poté založení státu na celém území. Čehož se poté ve skrze své vzniklé instituce většinově vzdali až na militantní organizaci Hamás, která má zničení stále ve stanovách.⁵⁷ Většinově ale připustili existenci státu Izraele. Až po řadách neúspěchů se tedy pro Palestince spojující myšlenkou stala jejich určitá forma samostatnosti v blízkosti Izraele, ale i zde nepanuje konsensus, o jakou formu samostatnosti by se mělo jednat. Což je způsobeno jak dynamicky se měnícími okolnostmi, tak i roztržitostí palestinských struktur ve skrze permanentní politický souboj mezi umírněným nacionalistickým sekularismem a radikálním fundamentalistickým islamismem.

⁵⁶ CHAPMAN, C. Čí je země zaslíbená?. 2003. str. 67

⁵⁷ INTROVIGNE, M. *Hamás*. 2003. str. 104-105

Ve specifickém postavení jsou Palestinci, kteří po vzniku Izraele neopustili toto území a stali se tedy občany Izraele. V Izraeli se pro tyto Palestince ustálilo označení Izraelští Arabové. V přístupech k nim ze strany Izraele je mnoho kontroverzí, hlavně se jedná o otázky spojené s nabýváním nemovitostí, možnostmi využívání sociálního zabezpečení, kvalita poskytované zdravotní péče a možnost participace na politické scéně v rámci vzniklých politických stran. I přesto ale mají lepší životní podmínky než většina arabských obyvatel okolních arabských zemí. V rámci ankety se vyjádřilo sedmdesát sedm procent z nich, že by nechtěli žít v žádné jiné zemi světa.⁵⁸

3.1 Palestinský nacionalismus a vzniklé organizace

Pozdější formy palestinského nacionalismu vycházejí z arabského nacionalismu. Arabský nacionalismus se vyznačoval stejnými prvky, jako tomu bylo u nacionalistických tendencí v Evropě a jinde. Ačkoliv je islám dominantním prvkem ve formování arabské identity není možné opomenout i velký vliv arabských křesťanů.⁵⁹ Prvopočátky se datují do dob, kdy území Palestiny a další státu spadala pod správu Osmanské říše. Arabský nacionalismus vystupoval vůči osmanské nadvládě a tyto tendence byly intenzivně podporovány Británií. Po rozpadu osmanské říše a nesplnění všech slibů o nezávislosti se odpor přesunul na evropský kolonialismus. Na území Palestiny se tedy jednalo o odpor vůči Britské mandátní správě a o specifický problém s narůstajícím židovským přistěhovalectvím.

Vůdčí osobností palestinského nacionalismu v období před vznikem Izraele byl Hadží Amín al-Husajní. Ten byl jmenován vysokým komisařem pro Palestinu sirem Herbertem Samuelem jako Velký muftí Jeruzalemský. Z této pozice významného duchovního vůdce měl velký vliv na ovlivňování palestinského podvědomí. Jeho silně protisionistické postoje spíše zhoršovaly soužití Židů a Arabů. Stál v čele arabských nepokojů a následné arabské revoluce. Za tyto činy na něj byl Brity dvakrát uvalen zatykač. V prvním případě byl omilostněn v druhém případě se mu povedlo uniknout do Iráku. Později se přesunul do Itálie, kde navázal kontakty s nacistickým Německem

⁵⁸ TUREČEK, B. *Nesvatá válka o Svatou zemi*. 2011. str. 164

⁵⁹ Na palestinských územích ve městech jako Betlém, Nazaret žila vždy početná komunita arabských křesťanů. Ačkoliv se jejich počet snižuje, stále mají v rámci společnosti velký vliv. Ve městě Betlém i přes to, že je zde islámská většina, je starosta města volen z řad křesťanů.

a převzal i většinu nacistické propagandy a antisemitistické rétoriky. Snažil se tedy vyzývat Araby jak k protizidovským tak proti britským aktivitám. Jeho vliv ale v té době už nebyl tak veliký a ostatní arabští představitelé se od jeho činů distancovali.⁶⁰

Zvratem ve formování palestinského nacionalismu bylo ustanovení státu Izrael na základě rezoluce OSN. Arabové se ale od těchto dohod distancovali a jakékoliv takové rozdělení striktně odmítali a následoval útok pěti arabských armád na Izrael. V období před a po válce vznikla většina problémů, které stále formují izraelsko-palestinský konflikt. Nejvýraznějším problémem byla masivní uprchlická vlna z nově vznikající ho státu Izraele, Palestinci nazývaná jako Katastrofa (arab. al-Nakba). Dále se jednalo o problematiku spojenou s územím, jelikož vznikl jen stát Izrael a to v hranicích větších než deklaroval návrh OSN, ale Palestinský stát nevznikl. Území, kde stát měl vzniknout, spadala do sféry vlivu okolních arabských zemí. Tyto aspekty na delší dobu paralyzovaly palestinské zastoupení.

Zásadním milníkem pro vývoj samostatného palestinského nacionalismu byly události v období před a po šestidenní válce roku 1967. Území, které do té doby spravovaly okolní arabské státy Egypt a Jordánsko teď spadalo do okupační sféry Izraele. Tyto události ale daly větší váhu vzniklým organizacím a podněcovaly vznik nových. Organizace už je možné označit za palestinské a vymezovaly se jak vůči Izraeli tak okolním arabským státům. Organizace vznikaly a zanikaly, ale ty nejvýznamnější mají stále dominantní vliv na vývoj událostí.

3.1.1 Fatah

První samostatnou palestinskou nacionalisticky zaměřenou organizací, popřípadě stranou bylo Palestinské osvobozené hnutí (Fatah). Tato organizace byla vybudována na sekularistických základech. Organizace je úzce spojená s Jásirem Arafatem, který byl jedním ze zakladatelů a do jeho smrti i jejím předsedou. Inspiraci organizace čerpala z alžírské Národní osvobozené fronty a syrské strany Baas. V počátcích organizace čerpala podporu z území pásma Gazy a Kuvajtu, kde se i podařilo najít náklonnost vlivných a majetných Palestinců, kteří Fatah financovali.⁶¹

⁶⁰ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 2007. str. 55

⁶¹ *Encyklopedie Světový terorismus od starověku až po útok na USA*. 2001. Str. 278

Fatah usiloval o získání nezávislosti pro Palestince a založení samostatného státu Palestina. K dosažení toho cíle organizace otevřeně podporovala a vyzývala k násilí, směřovaném na Izrael a jakékoliv formy sionismu. Své počínání vnímala jako osvobozenecký boj o nové sebeurčení Palestinců. Od původně silně radikální pozice, která čítala až přes 2000 teroristických útoků ale Fatah postupně upustil a zaměřil se spíše na diplomatické řešení sporu. Fatah hrál nejdůležitější roli v mírových procesech v 90. letech.⁶²

Fatah je úzce spojen s OOP, kde dlouhé roky dominoval jako nejsilnější strana. První zvrát nastal roku 2004 smrtí dlouholetého předsedy Jásira Arafata (dále jen Arafat), kterého poté nahradil Mahmúd Abbás. Druhý zvrát nastal roku 2006, kdy byl Fatah ve volbách poražen stranou Hamás. Následovalo mnoho roztržek mezi těmito stranami, které přerostly v ozbrojené potyčky. Fatah byl kritizován jak pro umírněnost a ústupky, které vůči Izraeli činil, ale také kvůli korupci. Situace byla řešena různými kompromisními dohodami. Faktickým výsledkem je, že Fatah spravuje jen území západního břehu Jordánu a pásmo Gazy spadá do sféry vlivu Hamásu.

Fatah nikdy oficiálně nebyl veden jako teroristická organizace, ale je s ním spojováno několik militaristických skupin, nejvýznamnějšími jsou tzv. jestřábi Fatahu, Tanzim a Brigáda mučedníků Al-aksy. Poslední zmiňovaná organizace je vedena na seznamu teroristických organizací jak USA, tak evropské unie.

3.1.2 Organizace pro osvobození Palestiny

Organizace pro osvobození Palestiny (dále jen OOP) byla založena roku 1964 na zasedání konference arabských států. Organizace se postupem času stala nejvýznamnější palestinskou organizací, která zastřešovalo mnoho nacionalisticky orientovaných frakcí. V počátcích měly na organizaci silný vliv arabské státy, nejvíce Egypt, který jí podporoval a Jordánsko, které naopak vůči OOP vystupovalo.⁶³ Prvním voleným předsedou organizace byl Ahmed Šukarj, který vystupoval značně radikálně, což lze ilustrovat jeho známou výzvou zahnat Židy do moře. V počátcích neměla na územích s palestinskou většinou organizace velký vliv, změna nastala

⁶² ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. 2007. str. 59

⁶³ Tento fakt je spojený s tehdejší rivalitou mezi těmito dvěma státy. Na území Jordánska v uprchlických táborech bylo mnoho palestinských uprchlíků a představitelé Jordánska měli strach z případných separatistických tendencí.

po šestidenní válce, kdy na územích, která spravovaly okolní arabské země, vzniklo mocenské vakuum.

Do OOP přistoupila strana Fatah, vedená Arafatem. Ta si postupem času vydobyla v organizaci dominantní postavení a Arafat byl zvolen předsedou. Organizace se více nacionalizovala a více militarizovala, což se projevilo i ve stále se vyvíjející chartě OOP. Charta mimo jiné obsahovala maximalistické územní nároky, které ignorovaly existenci státu Izrael a to ani v hranicích určených OSN. Na celém území měl vzniknout sekularistický palestinský stát.⁶⁴ Charta také legitimizovala teroristické výpady vůči sionismu a státu Izrael a označovala je jako boj za osvobození svoji vlasti. „*Ozbrojený boj je jedinou cestou k osvobození Palestiny. Je tudíž všeobecnou strategií, je pouze dočasnou taktikou. Palestinský arabský lid prohlašuje, že je nezvratně rozhodnutý a pevně odhodlaný pokračovat ve svém boji a usilovat o ozbrojenou revoluci, jejímž cílem je osvobození jeho země a návrat do ní. Trvá také na svém nároku na normální život v Palestině a na uplatnění svého práva na sebeurčení a svrchovanost.*“⁶⁵ Od teroristických metod a územních požadavků se ale OOP postupným vývojem odvracela. Hlavními změnami bylo uznání existence Izraele a odmítnutí terorismu jako legitimního prostředku boje.⁶⁶ V rámci mírových dohod s Izraelem to pak bylo prezentováno pod heslem „Území pro Palestince mír pro Izraelce“.

Součástí organizace je i silné civilní křídlo, které se zaměřovalo na mnoho aktivit. Posilovalo tedy vliv na poli politickém a diplomatickém, ale také na humanitárním a sociálním. Hlavním politickým orgánem OOP je Palestinská národní rada, která zastupuje funkci parlamentu. V rámci diplomacie má OOP zastoupení v několika zemích světa a také v rámci OSN a je vnímána jako jediný legitimní zástupce Palestinců. Arafatův bratr Fathi Arafat v rámci OOP založil zdravotnickou organizaci Červený půlměsíc. Organizace se dále zaměřovala na tisk novin a vysílání radia. Tento rozměr činnosti organizace ovlivňoval vnímání organizace mezi Palestinci, kdy organizace pro ně nebyla jen gerilovou organizací, ale i určitou

⁶⁴ S tímto je spojené i vnímání Židů. Z charty vyplývalo, že židovství nevnímá jako národnost nýbrž jen jako náboženství. Palestinci by tedy byli Arabové muslimského i křesťanské vyznání, ale i Židé původem z Palestiny před sionistickou migrací.

⁶⁵ CHAPMAN, C. Čí je země zaslíbená?. 2003. str. 98

⁶⁶ GRANGEOVÁ, J. a G. VÉRICOURTOVÁ. *Palestinské otazníky*. 2006. str. 24-25

formou humanitární pomoci a sociální jistoty. Což zvýšilo její popularitu hlavně mezi chudým obyvatelstvem.

Z ideových východisek nacionalismu vzniklo v Palestině mnoho organizací, které se lišily v několika bodech. Nejčastějším rozporem byl vztah ke státu Izrael, nástroje, které chtěly používat k dosahování svých cílů a v neposlední řadě další ideologie, které organizace ovlivňovaly. V rámci rozsahu práce se není možné věnovat všem, ale jen těm nejzásadnějším. Mezi takto vzniklé organizace se řadí například Lidová fronta pro osvobození Palestiny (dále jen LFPOP), demokratická fronta pro osvobození Palestiny, Palestinská komunistická strana, Arabská osvobozenecská fronta, tyto organizace spolu s výše zmiňovanou organizací Fatah jsou i součástí OOP. Dále pak vzniklé organizace mimo oficiální struktury OOP, organizace Abů Nidala, Organizace černého září⁶⁷, Palestinská osvobozenecská fronta, síla 17 a další. Většina těchto organizací je známá hlavně kvůli teroristické aktivitě.

3.2 Vliv islámského fundamentalismu a vzniklé organizace

Ideje islámského fundamentalismu se formulovaly převážně v Egyptě. Úzce souvisí s reformními a obroditelskými tendencemi ve 20. století. Islámský fundamentalismus se ale od ostatních reformních přístupů odlišoval, jelikož se snažil použít Islám jako plnohodnotnou politickou ideologii. Jedním z prvních myslitelů, který i definoval základní přístupy byl Hasana al-Banná, zakladatel muslimského bratrstva. Dále pak jeho pokračovatel Sajjid Kutb. Jejich pojetí se zaměřovalo na návrat ke kořenům, k doslovným výkladům svatých textů. Korán a šaría je v jejich pojetí základem práva a etiky. Přiblížení se k ideálnímu stavu za vlády proroka Mohameda, první ummy a následně čtyři správně vedené chalífáty. *“Žít v souladu se zjevením znamená nikdy nekončící snahu se tomuto ideálu přibližovat.”*⁶⁸ Celou šíři fundamentalistické ideologie nelze chápat jen jako cestu zpět a odvrácení se od modernismu, jelikož v praxi muslimské bratrstvo čerpalo i z moderních výdobytků, například nemarxistického socialismu. Islámský fundamentalismus řadu náležitostí

⁶⁷ Organizace personálně propojená s organizací Fatah. Fatah se ale od zahraničních aktivit této organizace několikrát distancoval.

⁶⁸ MENDEL, M. *Náboženství v boji o Palestinu*. 2000. str. 150

islámu záměrně interpretuje jinak než majoritní islámské proudy a používá tedy pak islám jako záminku a opodstatnění neakceptovatelných činů.

Vzhledem k tématu práce jsou nejdůležitějším aspektem fundamentalismu metody, jakými se šířil a jakými dosahoval svých cílů. V tomto ohledu je nutné zmínit pojem džihád, i když to není pojem, který se vztahuje jen k fundamentalismu, ale je zde velmi hojně používán a interpretován. Džihád má 4 podoby, jedná se o džihád srdcem, tedy odolávání hříchu a projevy zbožnosti, džihád slovem, tedy misijní činnost, džihád mečem, tedy šíření islámu ozbrojeným bojem a džihád rukou, tedy charitativní a bohubilá činnost. Dle interpretace zmiňovaných ideologů džihádu, zahrnuje i mučednickou smrt za víru. „*Zemře-li muslim v džihádu za věc islámu, přichází přímo do nebes, do blízkosti Boha, aniž by andělé zpytovali jeho předešlé činy.*“⁶⁹ Právě ve spojení s těmito aspekty se fundamentalismus stává ideovým zdrojem k páchání násilí. Pronikání fundamentalismu do Palestiny začalo hojněji v období 50. let 20. století. Nicméně prvopočátky fundamentalismu v Palestině možno pozorovat už v období britské mandátní správy prostřednictvím Šejcha Izz ad-Din al-Kasám a jím založené organizace Černá ruka.⁷⁰ Al- Kasám studoval v Egyptě na univerzitě Al-Azhar, kde se seznámil s ideami fundamentalismu. V Palestině pak zastával pragmatické, nijak ideologicky rozsáhlé postoje. Chtěl Palestinu osvobodit od sionistického a britské vlivu. Veskrze se svojí ozbrojenou skupinou tedy pořádal násilné výpady, za které byl Brity zastřelen. Je označován za prvního mučedníka (arab. Šahíd), který zemřel za palestinskou věc. Jeho ideové zakořenění ve fundamentalismu umožnilo prvopočáteční rozvoj těchto myšlenek v Palestině a o mnoho let později byl jeho odkaz hojně islamisty využíván.

Další pronikání fundamentalismu probíhalo prostřednictvím vlivu muslimského bratrstva, které se rozšiřovalo za hranice Egypta. Palestinská otázka měla v Egyptě vždy významné postavení v celospolečenském pohledu, jednalo se spíše o geopolitický problém, kdy sionismus vnímali jako hrozbu. Z fundamentalistického pohledu se jednalo o problém náboženský, kdy se snažili problém interpretovat jako střet civilizací s ohniskem sváru ve městě Jeruzalém.⁷¹ V Palestině byla založena i první pobočka

⁶⁹ MENDEL, M. *Náboženství v boji o Palestinu*. 2000. str. 153

⁷⁰ Organizace Černá ruka se zaměřovala na boj se sionisty ale i s britskou mandátní správou. Je označovaná za první fundamentalistickou organizace na území Palestiny.

⁷¹ INTROVIGNE, M. *Hamás*. 2003. str. 22

muslimského bratrstva za hranicemi Egypta a byla to i jediná fundamentalistická skupina působící na tomto území před vznikem Izraele. Po vzniku Izraele docházelo k dalšímu rozšiřování těchto myšlenek, ale jelikož bylo území rozděleno mezi dva státy, fundamentalismus se nevyvíjel na těchto územích stejně. Na území Gazy měla tato ideologie větší úspěch, než na Západním břehu.⁷² Dalším faktorem, který úspěch ovlivňoval, byl i sociální aspekt věci. Následkem velké uprchlické vlny po vzniku Izraele, vzniklo na území Gazy mnoho uprchlických táborů, kde byla sociální situace pro lidi velmi tristní. A tato situace byla ideální prostorem pro šíření fundamentalistických myšlenek. Většinová část takto dotčených vyznávala sunitský islám a vzniklé fundamentalistické organizace, financované arabskými zeměmi, byly jediné, které nějakou formou charity viditelně podporovaly jejich životní úroveň.

Na území Palestiny vzniklo mnoho organizací, inspirovaných fundamentalismem, například Strana islámského osvobození⁷³ nebo vícero formací, pojmenované Islámský džihád⁷⁴, ale v rámci rozsahu práce se budu věnovat blíže jen dopady nejvýznamnější organizaci Hamás.

3.2.1 Organizace Hamás

Vzniku organizace Hamás předcházela dlouholetá postupná činnost takzvané „islamizace zdola“, tedy od nejnižších struktur obyvatelstva a ne jako bylo u fundamentalismu zvykem usilovat o změnu nejvyšších vrstev formou převratu.⁷⁵ Fundamentalismus se tedy rozšiřoval do více struktur společnosti a to hlavně na území zmiňované Gazy. Nejvýraznější postavou spojovanou s tímto směrem v Palestině a i pozdějším zakladatelem a duchovním otcem Hamásu byl Ahmad Izmail Jasín (dále jen Jasín). Od raného věku, kdy se zranil, je upoután na invalidní vozík, i toto dokresluje jeho specifický obraz, který v rámci fundamentalismu v Palestině získal. Rovněž byl studentem na univerzitě Al-Azhar a zde se stal členem muslimského

⁷² Muslimské bratrstvo působilo i na Západním břehu Jordánu, ale postupným politickým vývojem většinu své aktivity přesunulo směrem do Jordánska a tím se Palestinské otázce vzdálila natolik, že podporou se nemohla dominantním strukturám OOP rovnat. Na západním břehu Jordánu žila navíc velmi početná křesťanská menšina a obecně zde byla velká podpora sekularismu, který fundamentalismus vylučuje.

⁷³ MENDEL, M. *Náboženství v boji o Palestinu*. 2000. Str. 165-169

⁷⁴ Tamtéž str. 170-174

⁷⁵ INTROVIGNE, M. *Hamás*. 2003. str. 28

bratrstva. Jasín byl velmi významnou postavou, v obecné povědomí vešel až ve spojení s první intifádou a aktivitou spojenou s Hamasem. Dále byl znám pro svojí kritiku struktur OOP a Arafata, i proto byl považován za dva největší soupeře v rámci palestinských struktur. Schvaloval násilné aktivity i sebevražedné atentáty vůči Izraeli. Za svojí činnost byl několikrát stíhán a i vězněn. Byl zabit při akci ze strany Izraele, kdy při útoku na něj zemřel jeho syn a dalších pět lidí.⁷⁶

Muslimské bratrstvo a později Hamás se nezaměřoval jen na šíření fundamentalistické myšlenky, ale měl i silné civilní křídlo, které mu zajistilo vlídné přijímání od obyvatelstva. Zaměřovali se na budování škol, pomoc chudému obyvatelstvu, popřípadě formu sociálního zabezpečení. Tento přístup se velmi osvědčil i v období po šestidenní válce a následných dalších uprchlických vln a během okupace území Izraelem, kdy tato organizace v kontrastu OOP nebyla shledávána pro Izraele tolik nebezpečnou. V období vzniku Hamásu dokonce tato organizace disponovala tichou podporou ze strany Izraele. Představitelé Izraele předpokládali, že humanitární rozsah organizace předčí její vznikající militantní křídlo Brigády mučedníka Izz ad-Dína al-Kassáma. Strategie „rozděl a panuj“ myšleno ve smyslu odvracení pozornosti od OOP směrem k Hamásu se do jisté míry podařila, ale předpoklady o převýšení vlivu civilních struktur byly v období první intifády vyvráceny, jelikož ve strukturách Hamásu se prosadil militantní odpor vůči Izraeli.⁷⁷

Organizace Hamás, která oficiálně vznikla roku 1987 se postupným vývojem projevila jako silně militantní a teroristická organizace. Nejvíce se takto projevila v období druhé intifády a to hlavně metodami boje, které používala. Hamás je ale i politickou stranou, která v rámci Palestinského lidu má silnou podporu. Tato podpora je často přisuzovaná dlouhodobé frustraci z neřešeného konfliktu a také zkorumpovanosti struktur OOP. Hamás je veden na seznamu teroristických organizací mnoha zemí.

⁷⁶ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. 2007. str. 94-95

⁷⁷ ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 2007. str. 173-174

4 VYBRANÉ PROJEVY PALESTINSKÉHO POLITICKÉHO NÁSILÍ

4.1 Terorismus

4.1.1 Terorismus před rokem 1967

Počáteční formy arabského teroru vůči Židům vycházely ze strachu a odporu vůči narůstající migraci, nebo se jednalo o náhodné činy loupežného charakteru, prováděné beduíny, které neměly žádný politický přesah. Až s narůstající migrací napětí kulminovalo, což způsobilo, že se toho tématu zhostili radikální arabští nacionalisté a docházelo k ideologicky vyhraněným útokům s jasným cílem zastavení židovské migrace. Centrem prvopočátečních násilností byl především Jeruzalém nebo rané židovské osady, oběti násilností se ale projevovaly na obou stranách konfliktu. Z menších, většinou emotivních činů, se ale stávaly širší nepokoje.

Příkladem takové události mohou být spory, spojené s nábožensky významným místem „Zed' nářků“ v Jeruzalémě, kterou sionisté chtěli odkoupit. V situaci ale vznikl banální spor, který se týkal oddělení modlících se žen a mužů na zmiňovaném místě, vyvolal nelibost Arabů, jelikož toto považovali za porušení statusu quo. Napětí dále rostlo a navíc bylo podporováno radikály z obou stran. Vrcholem těchto událostí se stala fáma rozšířená mezi Araby, že se židé připravují na útok na mešity, na což zareagovali útokem na čtvrť neozbrojených ortodoxních židů. Tento čin si vyžádal 64 obětí. Reakce sionistů byl útok na mnoho mešit v zemi. Součástí těchto nepokojů byl i hrůzný incident v Hebronu, kdy bylo zmasakrováno mnoho zdejších židů, následkem tohoto činu museli být přeživší židé dokonce evakuováni.⁷⁸ Výsledkem těchto událostí bylo přes 100 mrtvých Židů i Arabů a daleko větší počet zraněných.

Další vlnou násilí střídavě měnící svojí intenzitu, až do rozpoutání druhé světové války, byla tzv. Arabská revoluce. Tyto násilnosti mimo jiné silně ovlivnil nárůst Židovské migrace, způsobený vývojem situace v Evropě a rostoucí frustrace z vývoje britského mandátu. Násilí tedy nesměřovala jen vůči Židům, ale i vůči Britům,

⁷⁸ Právě ve městě Hebron spolu židé a Arabové žili v řádu stovek let. Je tedy paradoxní, že se právě Hebron stal dějištěm těch nejhorších událostí arabsko-židovského konfliktu.

kteří vůči těmto konfliktům zasahovali prostřednictvím policie a později i armády. Rozbuškou takto napjaté situace byla akce Arabských lupičů, při které zemřeli dva Židé. Odvetná židovská akce opět roztočila spirálu vzájemných násilností. Oproti předchozím sériím útoků, bylo tentokrát násilí více brutálnější a organizovanější. Ozbrojené arabské skupinky napadaly židovské osady, domy, krámy či ovocné sady. Teror se rozšířil na celém území. Dalším terčem arabských útoků se stalo například kino, kde do hlediště terorista spustil palbu ze samopalu nebo nemocnice, kde se stal terčem útoku židovský personál, výjimkou nebyly ani situace, kdy se oběťmi útoku stávali Arabové, kteří nějakým způsobem pro Brity nebo sionisty pracovali. Vlny násilností a reakcí jak ze strany sionistů tak Britů si ve výsledku vyžádala život 3232 Arabů, 329 Židů a 135 Britů.⁷⁹

V období po druhé světové válce stále kulminovalo v regionu napětí a to jak z politického tak teroristického pohledu. Jedním z nejdrastičtějších činů v tomto období vzájemných bojů byla reakce na vyvraždění vesnice Dejr Jasín. Cílem tohoto útoku se stala převážně neozbrojená kolona, ve které jeli univerzitní profesoři, lékaři, zdravotní personál a další. Benny Morris o tomto činu napsal: „Čtyři vozidla, včetně dvou přeplněných autobusů, byla zablokována. Celé hodiny Britové odmítali zasáhnout a vyzývali Haganu, aby také nezasahovala. Na místo dorazila tři obrněná vozidla Palamachu, ale byla vyřazena Araby, kteří číhali v záloze. Po více než šestihodinové střelbě Arabové nakonec obrněné autobusy polili benzínem a zapálili.“⁸⁰ Výsledkem toho útoku bylo přes 70 mrtvých Židů.

Arabský terorismus od vzniku Izraele do války v roce 1967 změnil svojí podobu. Nesl se v předznamenání činů, které měly následovat. V Rámci palestinské iniciativy se formovaly převážně nacionalistické organizace, které podnikaly první teroristické činy už vůči lépe organizovanému samostatnému státu. První teroristickým činem v tomto období byl namířen na zajordánského krále Abdulláha, který se měl podílet na tajných mírových rozhovorech s Izraelem.⁸¹ Novou formou terorismu byli tzv. fidajínové, kteří se rekrutovali z palestinských uprchlíků, převážně v území pásma Gazy. Ti pořádali ozbrojené infiltrační útoky do Izraele, tyto útoky si vyžádaly mnoho obětí.

⁷⁹ *Encyklopedie Světový terorismus od starověku až po útok na USA*. 2001. str. 262-263

⁸⁰ MORRIS, B. In: CHAPMAN, C. *Čí je země zaslíbená?*. 2003. str. 77

⁸¹ *Encyklopedie Světový terorismus od starověku až po útok na USA*. 2001. str. 276

Tyto jednotky přímo podporoval Egypt.⁸² Izrael ale také čelila teroristickým činům namířených i ze zemí jako bylo Jordánsko, Sýrie nebo Libanon.

4.1.2 Terorismus po roce 1967

Podoba terorismu se výrazně proměnila a utvářela se do podob, které s určitými změnami probíhají stále. Násilí bylo pácháno organizovanými palestinskými skupinami nacionalistického, popřípadě islámsky fundamentalistického charakteru, ačkoliv měly tyto směry rozdílné vize dosažených cílů. Metody, které používali, byly velmi podobné. Nástrojem boje za palestinskou věc se staly decentralizované teroristické činy. Prioritním cílem bylo nepříteli způsobit co největší škody na životech a majetku a zároveň k otázkám Palestiny přivést větší mediální pozornost.

Hlavní změnou v konfliktu ale byl fakt, že tyto činy byly pořádány zevnitř palestinské společnosti a okolní arabské státy postupem času hrály roli spíše pasivních podporovatelů. Centrum těchto a odvetných Izraelských činů, ale nebylo jen na území Izraele a okupovaném území pásma Gazy a západního břehu řeky Jordánu, ale přesunul se na celosvětovou úroveň. Činy byly páhány v mnoha zemích světa, tím pádem mezi oběťmi nebyli jen Židé a Arabové, ale také občané jiných zemí. Primárně pak zemí, které nějakým způsobem s Izraelci spolupracovali. Stejně tak buňky, které činy pořádaly, působily ve více arabských zemí, odkud své aktivity řídily. Z tohoto a dalších důvodů se dějištěm izraelsko-palestinského konfliktu stalo i několik okolních arabských zemí. Vývojem situace se ve snaze o mírové uspořádání většina sekulárně nacionalistický založených organizací v čele s OOP terorismu jako legitimního nástroje boje vzdala, fundamentalistické křídlo Hamás však teroristické činy páchá i nadále. Nicméně k ojedinělým činům tzv. „osamělých vlků“⁸³ i mimo řady fundamentalistů dochází stále.⁸⁴

Na území Izraele a okupovaných územích bylo a stále je teroristy pácháno mnoho teroristických činů. Vývoj a intenzita těchto činů je ovlivněna vývojem situace.

⁸² ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. 2007. str. 61

⁸³ Pojem, který je využíván pro teroristické činy, které nejsou navázaný na jiné organizace. Tedy aktéři těchto činů jednají jen ze svého přesvědčení a podle svých materiálních možností.

⁸⁴ *Šest mrtvých po atentátu v jeruzalémské synagoze*. [online]. 18. 11. 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://m.ceskatelevize.cz/ct24/svet/292730-sest-mrtvych-po-atentatu-v-jeruzalemske-synagoze/>

K největší koncentraci násilí docházelo v období intifád, kterým se věnuje samostatná kapitola. Činy na těchto územích byly nejčastěji spojovány s OOP, Fatah, jejími dalšími odnožemi a také organizacemi jako Hamás a palestinský islámský džihád. Fundamentalisticky motivovaným činům se věnuje samostatný odstavec. Tento terorismus měl nejrůznější charakter, šlo o pumové útoky, kdy se cílem stávaly dopravní autobusy, nebo jiná místa, kde výbušniny mohly spáchat škody. Pokusy o únosy rukojmích a následné výměny. Náhodně hozené ruční granáty s cílem zabít co nejvíce cílů. Pokusy o ostřelování Izraelských hraničních oblastí raketomety a mnoho dalších projevů. Výraznými vůdčími postavami, se kterými byla spojována příprava činů, byli Abu Džihád, Abu Nidal a další.

S rozšiřováním teroristických aktivit za hranice Izraele je nejvíce spojována organizace LFPOP a její další odnože. Organizace Černé září a organizace Abú Nidala. Novou strategií, kterou teroristé používali, byli únosy dopravních letadel. Únos prvního dopravního letadla ale předcházel atentát na letadlo Swissair letící do Tel-Avivu. Tento čin si vyžádal 47 obětí.⁸⁵ K prvnímu únosu letadla došlo v roce 1968, únosci si vybrali letadlo izraelské společnosti El AL. K významnějšímu únosu došlo ale o dva roky později, kdy byla unesena čtyři letadla a třem z nich se povedlo přistát v Jordánsku. Letadla byla následně zničena výbušninou, nicméně tento čin si nevyžádal žádné lidské oběti, jelikož už předtím byli v rámci výměny rukojmích propuštěni za vězněné Palestince. Na činu se podílela i Lejla Chalídová, která se později stala ikonou palestinského terorismu. Tento čin ale byl prezentován jako velký úspěch, jelikož přilákal pozornost světových médií. V očích teroristů se tedy tyto činy zdály být efektivnějším způsobem boje. V následujících letech tedy následovaly další únosy letadel. Neúspěšný pokus o únos letadla belgické společnosti, kdy byli pachatelé zadrženi nebo únos letadlo Lufthansy, kdy se opět teroristům podařila výměna rukojmích a další. Pro únosce nejvýraznějším nezdarem dopadl únos letadla společnosti Air France, které bylo únosci donuceno přistát v ugandském Entebbe. Ačkoliv požadavky únosců byly obdobné jako u předchozích činů, výraznou změnou byl postoj Ugandy, která se postavila na stranu únosců. Po propuštění vězňů jiných národností než Izralců, Izrael úspěšně spustila záchrannou akci. Rukojmí byli osvobozeni a při zásahu

⁸⁵ ČEJKA, M. *Dějiny moderního Izraele*. 2011. str. 131

bylo zabito 13 teroristů a 35 ugandských vojáků.⁸⁶ Obdobným úspěchem dopadl i další únos letadla společnosti Lufthansa, kdy se o osvobození letadla zasloužila německá protiteroristická jednotka. Únosy letadel definitivně ustaly až roku 1988 kdy se LFPOP vzdala útoku za hranicemi Izraele.

Zahraniční terorismus ale neměl jen charakter únosů letadel. Dalším projevem byly tzv. dopisové bomby. Jednou z obětí takového útoku byl i izraelský konzul. Cílem teroristů se také stávali diplomaté a velvyslanectví státu Izrael ale i jiných států, které Izrael podporovaly. Nejcharakterističtější čin, který vyvolal i největší vlnu mezinárodního odporu se udál na mnichovské olympiádě. Osm ozbrojených mužů z organizace Černé září proniklo do olympijské vesnice, kde jako rukojmí vzali devět izraelských sportovců. Dva sportovci byli zabiti, jelikož se pokusili s útočníky bojovat. Německé policejní jednotky selhaly při procesu vyjednávání a při nepovedeném pokusu o záchranu rukojmích byli všichni rukojmí zabiti. V rámci akce bylo zastřeleno i pět únosců a tři byli zatčeni.⁸⁷

Počátky fundamentalistického terorismu se formovaly v období první intifády a vrcholily v průběhu intifády druhé. Od ostatních forem násilí se postupně odlišovaly. A to jak v metodách, které používaly tak i v cílech. Cílem útoků se nestávali jen Izraelci a přívrženci OOP, ale i vlastní členové obvinění z kolaborace. Aktivita fundamentalistů byly vždy naměřeny jen na Izrael a okupovaná území. Nekoordinace postupu se nejvíce projevila v bojkotu četných mírových pokusů. Fundamentalisté odmítli upustit od svých metod a dále podnikali teroristické činy. Oproti charakteristickým projevům intifády se uchylovali k jiným formám násilí. Docházelo k únosům Izraelských vojáků, napadání civilistů bodnými zbraněmi, náhodná střelba z automobilů, používání výbušných pum až po charakteristické sebevražedné atentáty a ostřelování izraelských cílů raketami Kassám.⁸⁸ Postupným vývojem situace, primárně se jednalo o postavení separační zdi a tím omezení možností infiltrace, museli fundamentalisté změnit taktiku boje. Začalo období využívání sítě tunelů, která původně sloužila pro pašování zboží z Egypta, jako způsob nové infiltrace na území Izraele.

⁸⁶ *Encyklopedie Světový terorismus od starověku až po útok na USA*. 2001. str. 304-305

⁸⁷ Tamtéž str. 294-295

⁸⁸ Rakety nesoucí jméno Izze ad-Dina al-Kasáma jsou v provizorních podmínkách vytvořené rakety Hamásem. V počátku si jejich použití vyžádalo řadu izraelských životů, ale v současné době většinu raket zneškodní protiraketová obrana Izraele. Obdobou jsou rakety al-Kuds.

Nejvíce civilních lidských obětí si vyžádaly sebevražedné atentáty. Ačkoliv první sebevražedný atentát je připisován odštěpenecké frakci LFPOP už v 70. letech a v ojedinělých případech se sebevražedných útoků dopouštěly i brigády mučedníků Al-Aksá.⁸⁹ Tato forma boje stala pro fundamentalismus typickou. Tyto činy měly navíc i široký ideový rozměr, kdy útočníci byli motivováni vidinou mučednické smrti. První série takový útoků proběhla v reakci na události v Hebronu a byla namířena na Izraelské dopravní autobusy. Tyto činy si vyžádaly desítky obětí a mnohem více zraněných. K další podobné sérii sebevražedných výbuchů došlo v reakci na zabití prominentního teroristy Jahju Ajjáše, tyto útoky si vyžádaly přes padesát obětí. Mezi nejtragičtější činy, které si vyžádaly největší počet obětí, byly sebevražedný útok na delfinárium v Tel-Avivu, na hotel v Netaji během pesachového sederu nebo útok na centrální autobusové nástupiště v Tel-Avivu. Všechny tyto činy si vyžádaly desítky obětí a stovky zraněných.

4.2 Palestinské lidové povstání

4.2.1 První intifáda

První povstání, pro které se ustálilo arabské označení intifáda („povstání“ občasny výklad „procitnutí“) nebo také „válka kamení“, byl prvním celospolečenským odporem vůči Izraelské okupaci. Povstání předcházelo dlouhodobé neřešení mnoha problémů, spojených s okupací a neustále se rozšiřující osadnictví. Narůstající vlna fundamentálního radikalismu na obou stranách. Na izraelské straně šlo o radikalismus mezi osadníky, na politické úrovni prostřednictvím strany Kach, která se ve volbách dostala do Knesetu. Na palestinské straně radikalismus vycházel z formujících se hnutí Hamás a Islámský džihád. Do jisté míry se jednalo ale i o odpor vůči stávajícímu uspořádání palestinský zástupců zejména OOP, která z exilu dostatečně nezastupovala palestinské zájmy. Za prvopočátek povstání, které trvalo přibližně pět let (1987- 1993), je považován dopravní incident v Gaze, při kterém nákladní automobil s izraelským řidičem usmrtil čtyři palestinské dělníky.⁹⁰ Ačkoliv nebyl úmysl toho činu před soudem

⁸⁹ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. 2007 str. 42-43

⁹⁰ GILBERT, M. *Izrael: Dějiny*. 2002. str. 512

prokázán, Palestinci byl tento čin chápán jako odplata za předešlou vraždu Izraelce a čin se tak stal rozbuškou povstání, které se z Gazy rozšířilo na celé okupované území.

Palestinské povstání se vyznačovalo jinou formou boje, než tomu bylo v předešlých obdobích plánovaných teroristických činů. Ačkoliv v průběhu intifády proběhlo mnoho jednotlivých aktů teroristické povahy,⁹¹ které není možné marginalizovat, nebyla tato forma boje tím hlavním, co obraz povstání utvářelo. Hlavním nástrojem odboje se staly demonstrace, různé formy pouličních nepokojů, které byly doprovázeny házením kamenů a zápalných lahví. Do těchto akcí se navíc zapojovaly široké masy palestinského obyvatelstva včetně žen a dětí. Nepokoje měly spontánní charakter a individualizovaly svojí podobu. Občasně docházelo i k použití lehkých zbraní. Povstání nemělo jen násilnou podobu, ale i ekonomickou formou stávek a bojkotů izraelského zboží, dále se velmi rozšířily graffiti s protiokupační tematikou, různé formy letáků a velmi aktivní byla univerzita Bir Zejt v Ramalláhu, která už se v minulosti stávala terčem Izraelských úřadů kvůli podněcování nevole.⁹²

Na novou formu boje ale nebyl Izrael připraven a nedostatečný počet policejních jednotek musel doplnit armádou, která v počátcích reagovala nepřiměřeně a hlavně nekoordinovaně bez jednotného velení. To vycházelo i z formy izraelského vojenského výcviku, který nebyl koncipován na potírání demonstrací. K potlačování demonstrací bylo používáno gumových projektilů, slzného plynu a v mnoha případech i ostré munice, která si mezi Palestinci vyžádala mnoho obětí. To ještě více prohlubovalo povstání. K potlačení nepokojů, ale bylo užíváno i jiných forem, jako bylo preventivní věznění, které se podle některých organizací pro lidská práva týkalo i dětí,⁹³ a dále velmi tvrdé výslechové metody, hraničící s mučením.⁹⁴ Tomuto přístupu tehdejšího ministra obrany Jicchaka Rabina se později začalo přezdívat politika tzv. „železné pěsti“.

Intifáda, přes svoje tragické důsledky na izraelskou i palestinskou společnost, vyvolala i řadu mírových iniciativ uvnitř Izraelské společnosti. Mírové iniciativě, následkem vyčerpávající se intrády, byly nakloněny i složky palestinského vedení OOP,

⁹¹ Jednalo se o teroristické činy individuálního charakteru, kdy bylo použito většinou bodných zbraní. V pozdějších fázích intifády se opět projevovaly teroristické činy například pumového charakteru, k akcím se většinou hlásily organizace jako LFPOP nebo palestinský islámský džihád.

⁹² KRUPP, M. *Sionismus a Stát Izrael*. 1999. str. 170

⁹³ Věznění palestinských dětí a následné nehumánní zacházení, je bod za který je Izrael kritizován stále a nejen ve spojitosti s potlačováním povstání.

⁹⁴ Tamtéž str. 175

teroristický metod organizací loajálních Jásiru Arafatovi a hlavně postupné kroky k větší autonomii palestinských struktur. Intifáda měla pro Palestince důležitou úlohu v jejich upevnění vlastního národního podvědomí, které se projevilo v pozdějších apelech na vlastní státnost v rámci mírových dohod. Palestinci se také stali daleko viditelnějším národem v očích světové veřejnosti. Mezi Palestinci se ale také důsledkem povstání rozšířila širší podpora fundamentalistických hnutí, která byla pro řadové Palestince primárně v pásnu Gazy daleko bližší než imaginární exilové vedení OOP, které v tu dobu sídlilo v Tunisku. Zavadalo tedy svár, který mezi Palestinci přetrvává stále. Následkem Intifády bylo usmrceno přes 160 Izraelců (zahrnuti jsou civilisté i armádní a policejní složky) a 1162 Palestinců. Daleko větší počet osob, bylo na obou stranách zraněno.

4.2.2 Druhá intifáda

Druhá intráda, někdy nazývaná též jako intifáda Al-Aksá, je opětovná vlna násilí, která ale oproti první intifádě výrazně proměnila svojí podobu. Opětovnému povstání předcházelo mnoho faktorů dlouhodobě neřešených problémů ekonomického i sociálního charakteru jako tomu bylo i v prvním případě. Tentokrát se ale jednalo i o reakce na neúspěšné pokusy o mírové řešení, které se přes mnoho pokusů nepodařilo dovést do zdárného konce. Obě strany konfliktu nedostály svým závazkům a nepodařilo se omezit vzájemné násilnosti a hlavní požadavek Palestinců na omezení izraelského osadnictví⁹⁵ také nebyl naplněn. Přítomná byla i frustrace z formy palestinské autonomie, která v důležitých otázkách byla stejně podmíněna Izraeli. Pomyslným vrcholem eskalovaného napětí, byla návštěva Chrámové hory v Jeruzalémě a to opozičním politikem Arielem Šaronem a jeho ochranky čítající přes tisíc policistů. Ačkoliv se nejednalo o nelegální akt v duchu dodržování statutu quo je možné tento akt chápat jako účelovou provokaci. Návštěva se stalo záminkou pro vypuknutí nové vlny násilí, která později, mimo jiné, dopomohla Šaronovi k pozdějšímu volebnímu úspěchu.⁹⁶

⁹⁵ Osadnictví se naopak v průběhu mírových dohod výrazně zvyšovalo, i přes dlouhodobou kritiku mnoha zemí světa v čele s dlouhodobým spojencem Izraele USA.

⁹⁶ ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 2007. str. 210

Hlavní změnou oproti první intifádě byl výrazný nárůst brutality, jak z palestinské, tak izraelské strany. Do popředí násilností se dostávaly organizace Hamás a palestinský islámský džihád, které ve velké míře začaly používat nové metody boje (viz výše). Proti těmto organizacím se vymezovalo umírněné vedení OOP v čele s Arafatem, které se dostalo do složité pozice, jelikož prostřednictvím své vzniklé policejní složky, měla vůči palestinskému terorismu zasahovat. V mnoha případech ale byli teroristé daleko lépe vyzbrojeni, než policejní složky. Toto jen dále podporovalo štěpení palestinské společnosti, která se daleko častěji stavěla na stranu fundamentalistů, jelikož umírněné postoje nedosahovaly žádných významnějších úspěchů. Významným zvratem někdy označovaným i jako konec intifády, byla smrt Arafata. Tragické následky druhé intrády měly velmi špatný vliv na hospodářskou situaci obou stran konfliktu. U Palestinců se v některých oblastech jednalo až o 70% nezaměstnanost a s tím spojenou špatnou finanční situaci. Následkem výtržností a sérií teroristických útoků, spojených s druhou intifádou, bylo zabito 973 Izraelců. Izraelské odvetné útoky a výtržnosti osadníků si vyžádaly 3491 zabitých Palestinců.⁹⁷

⁹⁷ ČEJKA, M. *Izrael a Palestina*. 2007. str. 222-229

5 KOMPARACE VYBRANÝCH PROJEVŮ IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO POLITICKÉHO NÁSILÍ

5.1 Ideová východiska násilí a nejzásadnější problémy konfliktu

Pro obě strany konfliktu je základním ideovým východiskem nacionalismus. Na straně izraelské se jedná o specifickou formu nacionalismu a sionismu a na straně Palestinské se jedná o nacionalismus osamostatněný od arabského nacionalismu a myšlenek panarabismu. Pro oba směry je charakteristické rozvrstvení společnosti na umírněné, kteří jsou nakloněni kompromisům a ústupkům a na radikální, kteří naopak jakékoliv kompromisy odmítají a nehdlaží ze svých požadavků ustoupit. Jako umírněné na izraelské straně lze chápat směry navazující na labouristy a na palestinské straně některé složky OOP, hlavně Fatah. Naopak radikální pozice zastávají na izraelské straně organizace navazující na revizionismus, militantní osadnické hnutí a Kach. Na palestinské straně odštěpenecké organizace OOP jako LFPOP dále Hamás a další.⁹⁸ Hranice mezi těmito pozicemi, ale není stálá a kopíruje vývoj konfliktu. Stálým faktem ale zůstává, že v době vyostření konfliktu oba tábory inklinují k radikalismu.

Oba přístupy naráží v zásadním bodě, který je i nejzásadnějším důvodem konfliktu. Jedná se o nárokování si stejného území. Oba tábory si ale právo na to území vykládají jinak. Střetává se zde územní nárok, který vychází z biblického výkladu, kdy území Izraele náleží Židům s argumentací Palestinců, kteří na tomto území vlivem migrace žijí po staletí. Je nezpochybnitelným faktem, že na tomto území žili jak Arabové, tak Židé a to i před nástupem sionismu. Ve specifickém postavení v územním rozkolu je město Jeruzalém, které je důležité pro všechna monoteistická náboženství. Toto město stojí i v centru izraelsko-palestinského konfliktu a nárokují si ho obě strany. Stávalo se tedy centrem mnoha četných vzájemných násilností.

Výsledkem konfliktu je i problematika, která poznamenává obě strany tohoto konfliktu. Jedná se o problematiku uprchlictví. Největší vlna uprchlictví, která se týkala

⁹⁸ Toto rozdělení ve světle složitého izraelsko-palestinského konfliktu neplatí vždy a k umírněným postojům na obou stranách došlo až postupným vývojem. Ačkoliv jsou ve strukturách práce organizace jako Hamás a Kach popisovány v rámci fundamentalismu, základním východiskem vzájemného sporu jsou prvky nacionalismu. Hamás se k těmto aspektům hlásí i v rámci svých stanov. Přesahu těchto organizací, hlavně v rámci změny metod a ideologizace sporu, se věnuji níže.

Židů i Palestinců proběhla v období války v roce 1948. Důsledkem těchto událostí se k uprchlictví uchýlilo přes osm set tisíc Židů a přes sedm set tisíc Palestinců. V případě Židů se jednalo o migraci z mnoha arabských zemí, kde se následkem činů Izraele stávali terčem nesnášenlivosti. Židovská menšina se tak v některých případech stala terčem násilností. Velká většina z nich, ale našla útočiště v Izraeli. Izrael tuto migraci silně podporoval. Podpora vychází ze zákona o návratu, která zaručuje možnost nabytí občanství každému, kdo prokáže židovský původ. V případě Palestinců velká většina uprchlíků skončila v uprchlických táborech v Jordánsku, Sýrii, Libanonu, na západním břehu Jordánu a Gaze. Počet uprchlíků se navíc vývojem konfliktu dále zvyšoval. Tím, že problém neměl systémové řešení a uprchlíkům nikdy nebyl umožněn návrat, tak humanitární organizace UNRWA poskytuje pomoc pěti milionům registrovaným uprchlíkům.⁹⁹

5.2 Náboženský fundamentalismus

Náboženství je v tom regionu velmi důležitým atributem, který je daleko více rozšířeným a určujícím, než je tomu například v Evropě. Judaismus a islám jsou navíc důležitou složkou, která formuje kulturní identitu obou stran izraelsko-palestinského konfliktu. Stejně tak obě náboženství mají mezi Izraelci a Palestinci různou intenzitu vyznání. Na obou táborech lze najít fundamentalistické věřící, kteří odmítají světské sekulární uspořádání¹⁰⁰ ale i sekulárně orientované jedince, kteří náboženství vyznávají v omezené míře, hlavně v osobní rovině. Pro oba tábory je typické velmi malé zastoupení ateismu.

Ačkoliv se obě náboženství vyvíjela jiným směrem, tak vždy byla v blízkém kontaktu. Z čehož vychází fakt, že mají mnoho prvků společných. Obě náboženství vycházejí z monoteistického principu uznávání jediného boha (heb. Jahve, arab. Alláh), který je vnímán jako vládce a zákonodárce. Pro oba směry je charakteristické sepětí světské a duchovní roviny. Z tohoto vyplývá, že pro oba náboženské směry je ideální státní uspořádání teokracie. Zásadní je z tohoto pohledu i podobnost v čerpání

⁹⁹ UNRWA. *Who we are*. [online]. © 1998 - 2011 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.unrwa.org/who-we-are?tid=93>

¹⁰⁰ V Izraeli by tento popis ve velké míře platil i na charedim, text se ale věnuje stoupencům kahanismu.

legislativních prvků. V judaismu se jedná o trojici souborů tóra, mišna a talmud, ze kterých čerpá halacha. V islámu se jedná o trojici souborů korán, sunna, fikh, ze kterých čerpá šari'a. Náboženská práva halacha i šari'a pak mají mnoho podobností individuálního i kolektivního charakteru.¹⁰¹

Výše zmíněné nemá až takový vliv na obyčejný život nábožensky založených židů a muslimů, žijících na těchto územích. Hlavně z toho důvodu, že ve většinové populaci věřících na obou stranách bylo od striktního dodržování náboženských práv upuštěno. Pokud ano, tak se spíše jedná o prvky spojující než rozdělující. Svoje specifikum ale mají v tomto případě v porovnávání judaistických fundamentalistických tendencí v Izraeli a islamistických na okupovaných územích, nejvíce v Gaze. Kdy oba tyto tábory jsou ostře namířeny proti sobě, ale zároveň je spojuje mnoho společných faktorů. To hlavní co mají společné je namíření i proti své vlastní společnosti, která je většinově sekulární. Oba dva tábory tedy vedou boj na dvou frontách. Jeden je shodný s postoji nacionalistickými. Druhý je boj uvnitř vlastní společnosti o změnu poměrů státního zřízení, boj proti konzumerismu a dalším, z jejich pohledu cizorodým, prvkům. Dále oba směry vystupují proti jakýmkoliv mírovým iniciativám k vztahujícím se k izraelsko-palestinskému konfliktu, jelikož jakékoliv ústupky pro ně nejsou přípustné.

Při dosahování svých cílů se uchylují i k ozbrojenému boji, který ospravedlňují interpretací náboženských textů. Z pohledu judaistického fundamentalismu se jedná o ospravedlňování nabývání půdy, ale i ozbrojeného boje prostřednictvím náboženských textů. Ty tomuto jednání z jejich pohledu dodávají legitimitu, jelikož se tak děje z Božího nařízení. „*Základním teoretickým východiskem židovského pojetí války a násilí je opět tóra, zejména válečné příběhy během putování, jež předcházela příchodu hebrejských kmenů do Palestiny (zvláště knihy Exodus a Numeri), dále pak období dobývání Palestiny a její kolonizace (Jozue a Soudci) a slavné období Izraele za králů Saula a Davida.*“¹⁰² K podobnému ospravedlňování dochází i v případě islámského fundamentalismu, který používá koncepci džihádu (viz výše). Oba přístupy si ale počínají velmi povrchně a interpretují texty účelově. Fundamentalismus je nebezpečný hlavně svojí hlubší ideologizací a fanatismem, s jakým si jeho stoupenci v rámci konfliktu počínají. Narůstající podpora fundamentalismu se tak stává dalším těžko řešitelným aspektem konfliktu.

¹⁰¹ MENDEL, M. *Náboženství v boji o Palestinu*. 2000. str. 29-31

¹⁰² Tamtéž str. 33-34

5.3 Terorismus

K používání terorismu se uchylují a uchylovaly obě strany izraelsko-palestinského konfliktu. Specifikum pro tento konflikt je fakt, že násilnosti se na obou stranách dopouštějí i ženy. Pro lepší ilustraci je možné vlny násilí rozdělit na tři různé fáze. V rané fázi konfliktu, tedy před vznikem Izraele, se jednalo o sérii vzájemných násilností, které měly stejný charakter, ale odlišovaly se svými cíli. Ve většině případů vycházely tyto činy z uzavřených organizací, které vznikaly v pololegálních podmínkách. Docházelo ale i k atypickým formám násilí, kdy násilí dostalo hromadnou podobu lynčování, těchto činů se dopouštěli převážně Palestinci, viz hebronský incident a další. Dále pak k situacím, kdy umírněné složky teroristickým činům nezabránily i když mohly, viz masakr Dejr Jasín. Tyto činy vždy vyvolaly stejně tvrdou palestinskou reakci, tato forma odplat je pro tento konflikt charakteristická. Tyto a mnoho dalších činů, hlavně v období před a po válce v roce 1948 se nesmazatelně zapsaly do historie toho konfliktu. Vzniklé problémy nikdy nebyly dostatečně vyřešeny, a proto hluboce poznamenaly další vývoj konfliktu.

Do odlišného postavení se tento konflikt dostal po ustanovení Izraele a následné okupaci Palestinců. Toto období lze chápat jako druhou fázi konfliktu. K formám standardní podoby teroristických činů docházelo jen ze strany Palestinců, kteří podnikali řádově stovky různých útoků.¹⁰³ Otázkou mnoha spekulací ale zůstává forma odvetné politiky Izraele, které čelila a čelí mnohočetné kritice. Do jaké míry je možné chápat činy, které byly soudy uznány jako válečné zločiny, jako formu legální obrany. Dále je nutné vnímat afektivitu tohoto počínání, která ukazuje, že zásahy problém dlouhodobě neřeší, naopak konflikt v krátkodobém horizontu více radikalizují. Tento přístup Izraele přetrvává po celou dobu konfliktu. Na této úrovni konflikt pokračoval, až k prvopočátku povstání intifád. Kdy následkem mírových dohod došlo ke vzdání se terorismu z pozice většiny nacionalisticky založených palestinských organizací.

Pomyslná třetí fáze, která je poznamenána neúspěchem výše zmíněných dohod, je charakteristická nárůstem podpory fundamentalismu a nekompromismu na obou stranách. Tyto směry jakékoliv mírové usprádnání konfliktu striktně odmítají. Tento stav konfliktu, kdy terorismus v drtivé většině případů vychází z pomyslných radikálních

¹⁰³ Výjimkou jsou počáteční formy násilí, spojeného s izraelským osadnictvím, ke kterému ale ve větší míře docházelo až v pozdější době. Reflektuje je tedy spíše třetí fáze.

krajů společnosti, probíhá v izraelsko-palestinském konfliktu stále.¹⁰⁴ Frustrace z dlouhodobých neřešených problémů narůstá na obou stranách a tím se konflikt vyostřuje. Na palestinské straně to znamená odvracení se od umírněných organizací a s tím spojenou podporu fundamentalistických organizací typu Hamás. Na Izraelské straně je to podpora nekompromisních řešení, zastoupena odvetnými údery a podporou osadnictví. Tyto názory vycházející z pravicového spektra, navazují na revizionismus a radikálně orientované rabíny, kázající ideje kahánismu. Výsledkem této situace je stále se točící spirála vzájemných násilností, která změnila svůj zdroj, ale pokračuje stále. Absence nesystémového řešení toho konfliktu, který ve změněné podobě trvá déle než sto let, nepředznamenává uklidnění situace.

5.4 Reflexe politického násilí

V rámci izraelsko-palestinského konfliktu dochází k paradoxu v otázkách přijímání terorismu. Na určitých úrovních konfliktu, je terorismus přijímán zcela otevřeně. Jedná se hlavně o radikální pozice. Určité formy zpětného uznávání nebo tolerování je možné vidět ale i u oficiálních umírněných struktur na obou stranách konfliktu.

Teroristická minulost není politickou překážkou ani na jedné straně konfliktu. Na Izraelské straně se tak premiérem Izraele mohli stát držitel Nobelovy ceny míru Menachen Begin, který vedl organizaci Irgun a je spojován s mnoha jejími činy, při kterých se cílem útoků stávali jak Britové, tak Palestinci. Dále Jicchak Šamir, který vedl organizaci Lechi a je spojován s atentátem na mírového představitele OSN a dalšími činy této organizace. Od těchto organizací se nijak nedistancovali. Naopak v období vlády těchto stran došlo k rehabilitaci odkazu těchto organizací a byla jim vytvořena památeční stuha za zásluhy.¹⁰⁵ Na palestinské politické scéně je tolerování terorismu ještě patrnější. Dlouholetý vůdce Fatahu, prezident OOP a nositel Nobelovy ceny míru Jásir Arafat je spojován s celou řadou teroristických činů. Stejně tak jako představitelé dalších frakcí OOP.

¹⁰⁴ ČEJKA, M. *Násilí v Izraeli přizívují jak islámští, tak židovští radikálové.* [online]. [cit. 2014-11-05]. Dostupné z: <http://blizky-vychod.blogspot.cz/2014/11/nasili-v-izraeli-prizivuji-jak-islamsti.html>

¹⁰⁵ *Awards for military.* [online]. [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.mod.gov.il/English/Campaign%20Ribbons/Pages/-Awards-for-military-.aspx>

Otevřené přijímání a stavění pachatelů teroristických činů do pozice hrdinů, popřípadě mučedníků v případě sebevražedných útoků je charakteristickým projevem převážně u palestinského fundamentalismu, ale dochází k němu i u struktur nacionalistického charakteru. Dotyční jsou pak vyobrazováni na plakátech, graffiti, nebo je podle jejich jména pojmenovaná instituce. Tyto tendence podporují i některá palestinská media, která dopomáhají legitimizaci terorismu i různými zavádějícími interpretacemi. Příkladem takového účelové interpretace lze chápat palestinské odůvodnění stažení se osadníků z pásma Gazy. Toto stažení považovali právě za výsledek terorismu. Kladné vnímání terorismu je ale častým jevem v případě civilního obyvatelstva. Zvláštním případem jsou pak rodinní příslušníci těchto mučedníků. Pozůstalá matka dvou Palestinců v rozhovoru s Břetislavem Turečkem poznamenala: „*Děkuji bohu, že mí synové byli zbožní a že padli v boji za vlast, Jsou to skuteční šahídi, mučedníci.*“¹⁰⁶ Tento přístup není typický pro většinu civilního obyvatelstva, ale ilustruje, že pro mnoho z nich se terorismus stal legitimním způsobem boje.

K obdobným formám přijímání terorismu, ale dochází i u židovských radikálů. Oficiální struktury Izraele jakoukoliv formu otevřené podpory židovského terorismu neumožňují, ale i přesto je možné tyto tendence u radikálních osadníků a příznivců kahanismu spatřovat. „*V dnešním Izraeli nejsou ničím výjimečným rasistické plakáty, nápisy a symboly, na pravicových demonstracích zaznívají kahanistická hesla a stejně tak ani publikace nejrůznějších židovských radikálů nejsou na pultech izraelských knihkupectví nedosažitelná. Park v izraelské osadě Kyrjat Arba se jmenuje po rabínu Kahanem a hrobka, kterou zde má masový vrah Baruch Goldstein, je stále poutním místem náboženských extremistů.*“¹⁰⁷

V obecném pohledu na přijímání terorismu v obou společnostech, jak izraelské tak palestinské, je patrné, že obě strany jsou ke svým projevům násilí shovívavější s doplněnou argumentací, že vinu nese druhá strana. Což se projevuje i na právní stránce, kdy za obdobné činy jsou udělovány odlišné tresty. Nicméně naproti sobě stojí izraelská společnost s demokratickými prvky, která umožňuje vznik celé řadě humanitárních a lidsko-právních organizací, které projevy izraelského násilí odsuzují. V palestinské společnosti takový odsuzující hlas zaznívá jen velmi omezeně.

¹⁰⁶ TUREČEK, B. *Nesvatá válka o Svatou zemi*. 2011. str. 210

¹⁰⁷ ČEJKA, M. *Judaismus, politika a Stát Izrael*. 2009. str. 254

ZÁVĚR

V rámci analýzy a komparace izraelsko-palestinského politického násilí jsem došel k několika závěrům. Tím hlavním je základní východisko, od kterého se odvíjí celý další průběh. Jedná se o střet dvou nacionalistických směrů soupeřících o jedno území, tedy historické území Palestiny. Toto zásadně vyvrací pojmání konfliktu jako kulturního, popřípadě civilizačního střetu. Tento fakt vyvrací hned několik skutečností, tou hlavní je dlouholeté soužití Arabů a Židů na tomto území a to bez závažnějších konfliktů a mnoho dalších společných aspektů. Vzájemný nesvár prohloubilo až umělé pronikání nacionalismu a hlavně dlouhodobý konflikt, který v nějaké míře poznamenal prakticky každého obyvatele tohoto území. Často je také uváděn vliv náboženství jako další rozdělující prvek. To bezpochyby platí v pojetí stále narůstajícího fundamentalismu na obou stranách. Ten ale k náboženství přistupuje velmi účelově a z pohledu konfliktu navíc sleduje obdobné zájmy jako sekulárně orientovaní nacionalisté. Do konfliktu se tedy fundamentalismus zapsal spíše změnou podoby boje, než změnou cíle.

Analýza samotných projevů politického násilí ve větší míře nastínila spirálu opakujících se násilností, které utvářejí obraz izraelsko-palestinského konfliktu. Metody boje se postupně proměňovaly, ale opodstatnění je z obou stran po celou dobu konfliktu obdobné. Prokazatelně se obě strany konfliktu uchýlovaly k používání teroristických metod, popřípadě jiných forem politického násilí. Výraznou změnou formy konfliktu bylo ustanovení státu Izrael a následná okupace „zbylého“ území. Změna formy vyvíjeného násilí se změnila hlavně na Izraelské straně, kdy většina vyvíjeného tlaku měla státní úroveň. Tento fakt je doprovázen navíc kontroverzními kroky, jako je podpora osadnictví a další. Výraznou změnou v konfliktu je nárůst fundamentalistického terorismu, která je charakteristická i pro dnešní dobu. Dále pak nárůst neorganizovaných teroristických činů. Vývoj okolností předpovídá další nárůst těchto podob terorismu.

Závěrečná komparace odhalila kromě jasně patrných odlišností ale také řadu společných prvků, kterých se dopouštějí oba aktéři. Tím základním zjištěním, které je pro izraelsko-palestinský konflikt typické je, že násilí plodí jen další násilí. Což tento konflikt dokazuje do posledního detailu. Společné prvky se ale netýkají jen projevů politického násilí, ale i prvků společného soužití, na které bohužel není namířena taková

pozornost jako na zmiňovaný konflikt. Z pohledu dlouhodobého řešení konfliktu by tento přístup měl bezpochyby větší přínos pro uklidnění situace.

Práci by bylo možné dále rozšířit a dále bádát v konkrétních prvcích konfliktu, což by ale přesáhlo daný rozsah předkládané práce. Dalším možným směrem, jakým by se práce mohla ubírat, by byla studie efektivity boje proti terorismu na těchto územích.

Špatným přístupem je podle mě vnímání tohoto konfliktu jen v řeči čísel počtu usmrcených na obou stranách, což ho zjednodušuje a odosobňuje. Tím napomáhá účelovým interpretacím. Příkladem takového přístupu lze vidět v rostoucí podpoře antisemitismu, namířeného proti Židům na základě posuzování kroků Izraele. Dochází ale i k přesně opačnému přístupu, kdy jakákoliv kritika Izraele je označována za projev antisemitismu. Pro druhou stranu je naopak typické buď jednostranné vidění Palestinců jako teroristů, které jednostranně ovlivní miliony civilistů a legitimizuje kroky Izraele. Případně druhý pohled, který počínání Palestinců glorifikuje a všechnu vinu přenáší na Izrael, popřípadě sionismus.

Při zpracovávání této práce jsem se naučil základní věc, která je u tohoto konfliktu velmi důležitou. Nevnímat věci černobíle a nesnažit se v izraelsko-palestinském konfliktu, případně v jeho projevech, hledat pomyslné dobro a zlo. Oprostit se tedy od morálních soudů. Právě tento konflikt je charakteristický svojí nepředvídatelností. Organizace, které se vymezují ostře radikálně, jsou pak strůjci mírových dohod. Politické směry, které jsou považovány za umírněné jsou u zrodu osadnické politiky, která je následně jedním z největších problémů, stojící v cestě mírovému uspořádání. Představitel, který je za svou podporu osadnictví a tvrdé přístupy označován za nekompromisního, nakonec sám navrhne stažení osad z Gazy. Takových těžko předvídatelných situací se v rámci konfliktu děje mnoho. O to je důležitější ke všem situacím přistupovat kriticky a vnímat je v celém kontextu blízkovýchodního dění. Z úcty k oběma národům Svaté země jsem se o komplexnost a kritičnost ve své práci pokusil.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

AVINERI, Š. *Zrození moderního sionismu*. 1. vyd. Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-859-2428-5.

BAUER, J. *Úvahy o holokaustu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1739-0.

BLACK, I. a B. MORRIS. *Mossad: Izraelské tajné války*. 1. vyd. Brno: Jota. 2004. ISBN 80-85914-14-X.

ČEJKA, M. *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 3. vyd. Praha: Barrister & Principal, 2013. ISBN 978-80-87029-16-9.

ČEJKA, M. *Dějiny moderního Izraele* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2910-7.

ČEJKA, M. *Judaismus, politika a Stát Izrael*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 80-210-3007-0.

ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. 1. vyd. Praha: Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-19-0.

GILBERT, M. *Izrael: Dějiny*. 1. vyd. Praha: BB Art, 2002. ISBN 80-7257-740-9.

GRANGEOVÁ, J. a G. VÉRICOURTOVÁ. *Palestinské otazníky*. 1. vyd. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 80-7309-334-0.

HERZL, T. *Židovský stát: pokus o moderní řešení židovské otázky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-802-0017-123.

CHAPMAN, C. *Čí je země zaslíbená?: Pokračující krize mezi Izraelem a Palestinci*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2003. ISBN 80-7207-507-1.

INTROVIGNE, M. *Hamás: Islámský terorismus ve Svaté zemi* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-659-X.

KAPELIOUK, A. *Arafat*. 1. vyd. Praha: Levné knihy, 2008. ISBN 978-80-7309-618-2.

KRUPP, M. *Sionismus a Stát Izrael*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-265-9.

LAHAV, J. *Odvrácená tvář: palestinsko-izraelských vztahů*. 1. vyd. Praha: G plus G, 2006. ISBN 80-86103-91-9.

LEBRECHT, H. *Palestinci: Dějiny a přítomnost*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1984. ISBN 25-097-84.

MENDEL, M. *Náboženství v boji o Palestinu: Judaismus, islám a křesťanství jako ideologie etnického konfliktu*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 2000. ISBN 80-7108-189-2.

OLŠÉR, B. *Krev na meči džihádu*. 1. vyd. Český Těšín: Agave, 2001. ISBN 80-86160-58-0.

ROSENZWEIG, L. *Ariel Šaron*. 1. vyd. Praha: Garamond, 2008. ISBN 978-80-7407-023-5.

TUREČEK, B. *Nesvatá válka o Svatou zemi*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-3157-0.

ZOUPALNA, J. *Od jišuvu k Izraeli*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-336-7.

Encyklopedie Světový terorismus od starověku až po útok na USA. 1. vyd. Praha: Svojtka, 2001. ISBN 80-7237-340-4.

Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci. 5. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2013. ISBN 978-80-7452-037-2.

Seznam použitých internetových zdrojů

IDFBLOG. *In the Beginning*. [online]. © 2012-2015 [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.idfblog.com/about-the-idf/history-of-the-idf/in-the-beginning/>

Albert Einstein Letter to The New York Times. [online]. [cit. 2014-09-15]. Dostupné z: <https://archive.org/details/AlbertEinsteinLetterToTheNewYorkTimes.December41948>

BLAUSTEIN, M. Kneset přijal zákon o povinné vojenské službě charedim zbožných Židů. *Eretz* [online]. © 13.3.2014 [cit. 2014-11-01]. ISSN 2336-1565. Dostupné z: <http://eretz.cz/2014/03/kneset-prijal-zakon-povinne-vojenske-civilni-sluzbe-charedim-zboznych-zidu/>

Statisíce charedim protestovaly. *Eretz* [online]. © 2.3.2014 [cit. 2014-11-01]. ISSN 2336-1565. Dostupné z: <http://eretz.cz/2014/03/statisice-charedim-protestovaly-jeruzaleme-modlitbou-proti-vladni-politice-fotoesej/>

Terror strikes Haifa 1938. [online]. [cit. 2014-11-02]. Dostupné z: <http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI/?action=tab&tab=browse&pub=pls>

LAPIDOT, Y. *The bombing of the King David Hotel*. [online]. [cit. 2014-12-09]. Dostupné z: <http://www.etzel.org.il/english/ac10.htm>

BTSELEM. *Statistics on Settlements and Settler Population*. [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.btselem.org/settlements/statistics>

ČEJKA, M. *Izraelci se učili od Britů*. [online]. © 30.7.2014 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://blizky-vychod.blogspot.cz/2014/07/izraelci-se-ucili-od-britu.html>

ICAH. *Analysis*. [online]. [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://icahd.org/node/458>

Šest mrtvých po atentátu v jeruzalémské synagoze. [online]. 18. 11. 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://m.ceskatelevize.cz/ct24/svet/292730-sest-mrtvych-po-atentatu-v-jeruzalemske-synagoze/>

UNRWA. *Who we are*. [online]. © 1998 - 2011 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.unrwa.org/who-we-are?tid=93>

ČEJKA, M. *Násilí v Izraeli přizívají jak islámští, tak židovští radikálové.* [online]. [cit. 2014-11-05]. Dostupné z: <http://blizky-vychod.blogspot.cz/2014/11/nasili-v-izraeli-prizivuji-jak-islamsti.html>

Awards for military. [online]. [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.mod.gov.il/English/Campaign%20Ribbons/Pages/-Awards-for-military-.aspx>

TUREČEK, B. Izraelsko-palestinský konflikt: Třetí intifáda?. *Česká pozice* [online]. © 19.11.2014 [cit. 2015-01-11]. ISSN 1213-1385. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/izraelsko-palestinsky-konflikt-treti-intifada-fr4-/tema.aspx?c=A141117_142846_pozice-tema_lube

MILNE, S. Okupování Palestinci mají právo se bránit. *Britské listy* [online]. © 17. 7. 2014 [cit. 2014-12-01]. ISSN 1213-1792. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/73963.html>

KAUCKÝ, S. Protiraketová obrana Izraele. *Britské listy* [online]. © 2. 9. 2008 [cit. 2014-12-09]. ISSN 1213-1792. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/42488.html>

TATEROVÁ, E. Nové trendy v přístupu Státu Izrael vůči imigrantům nežidovského původu po roce 2000: Vzestup radikalismu na izraelské politické scéně?. *Rexter: časopis pro výzkum radikalismu, extremismus a terorismu* [online]. 2013, roč. 11, č. 2, s. 90-114 [cit. 2014-12-08]. ISSN 1214-7737. Dostupné z: http://casopis.rexter.cz/rexter_02_2013.pdf

TATEROVÁ, E a S. DARKWAH. Is Israeli-Palestinian Conflict a Clash of Civilization? Samuel P. Huntington's Theory Challenged. *Rexter: časopis pro výzkum radikalismu, extremismus a terorismu* [online]. 2014, roč. 12, č. 2, s. 20-41 [cit. 2015-01-09]. ISSN 1214-7737. Dostupné z: <http://www.rexter.cz/is-israeli-palestinian-conflict-a-clash-of-civilization-samuel-p-huntingtons-theory-challenged/2014/12/08/>

PAPPE, I a M. KALLUS. Israel. In: *Youtube* [online]. 19. 6. 2013 [cit. 2014-11-13]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3NXdgqKSNeg>

ISM. *Dětiští vězni v izraelských věznicích*. [online]. © 17.4.2014 [cit. 2015-01-02].
Dostupné z: <http://ism-czech.org/2013/04/17/detsti-vezni-v-izraelskych-veznicich/>

Seznam ostatních zdrojů:

Palestine Liberation Organization: The Palestine National Charter. [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné

z: http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/PLO_Covenant.html

FBI. Terrorism in United States. [online]. [cit. 2014-12-02]. Dostupné

z: http://www.fbi.gov/stats-services/publications/terror_97.pdf

OSN. Resolution 242 (1967) of 22 November 1967. [online]. [cit. 2014-09-18].

Dostupné

z: <http://unispal.un.org/unispal.nsf/9a798adbf322aff38525617b006d88d7/7d35e1f729df491c85256ee700686136?OpenDocument&Highlight=0,242>

Červený kříž. Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů. [online]. [cit. 2014-12-18]. Dostupné

z: http://www.cervenykriz.eu/cz/nsmhp/Zenevske_umluvy_a_dodatkov_e_protokoly.pdf

Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory.

[online]. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: [http://www.icj-](http://www.icj-cij.org/docket/index.php?pr=71&code=mwp&p1=3&p2=4&p3=6)

[cij.org/docket/index.php?pr=71&code=mwp&p1=3&p2=4&p3=6](http://www.icj-cij.org/docket/index.php?pr=71&code=mwp&p1=3&p2=4&p3=6)

SEZNAM ZKRATEK

OOP - Organizace pro osvobození Palestiny

LFPOP - Lidová fronta pro osvobození Palestiny

OSN - Organizace spojených národů

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Martin Smetana

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: Prezenční studium

Název práce: Komparace izraelského a palestinského politického násilí

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 51

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 23

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 20

Počet ostatních zdrojů: 5

Vedoucí práce: doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.